

Jeugd in Drenthe

Basisrapport van het jeugdonderzoek 2008
over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar

Jeugd in Drenthe

Basisrapport van het jeugdonderzoek 2008
over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar

December 2009

Colofon:

Uitgave:
GGD Drenthe
Epidemiologie, afdeling AGZ
epidemiologie@ggddrenthe.nl

Auteurs:
Marjan Kuilman
Willem Jan van der Veen
Nynke van Zanden

Redactie:
Wiebe van der Veen

Overname van gegevens is alleen toegestaan, mits voorzien van de volgende bronvermelding:
GGD Drenthe. *Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2008, over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar*. Assen, december 2009

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
1.1.	Leeswijzer	1
2.	Gezondheid en leefgewoonten van jongeren in Drenthe	2
2.1.	Dit onderzoek	2
2.2.	De vragenlijst	2
2.3.	Analyse van resultaten	3
2.4.	Patronen en relaties	3
2.5.	Vergelijking	3
2.6.	Trends	4
3.	Kenmerken van de onderzoeksgroep	5
3.1.	Belangrijkste uitkomsten	5
3.2.	Meting van kenmerken van de onderzoeksgroep	5
3.3.	Resultaten in detail	6
4.	Schoolsituatie	7
4.1.	Beleving op school	7
4.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	7
4.1.2.	Meting van beleving op school	7
4.1.3.	Resultaten in detail	7
4.1.4.	Patronen en relaties	7
4.1.5.	Vergelijking	8
4.2.	Ziekteverzuim	8
4.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	8
4.2.2.	Meting van ziekteverzuim	8
4.2.3.	Resultaten in detail	8
4.2.4.	Patronen en relaties	9
4.2.5.	Vergelijking	9
4.2.6.	Trends	9
4.3.	Spijbelen	9
4.3.1.	Belangrijkste uitkomsten	9
4.3.2.	Meting van spijbelgedrag	9
4.3.3.	Resultaten in detail	10
4.3.4.	Patronen en relaties	10
4.3.5.	Vergelijking	10
4.3.6.	Trends	10
5.	Gezondheid	11
5.1.	Ervaren gezondheid	11
5.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	11
5.1.2.	Meting van ervaren gezondheid	11
5.1.3.	Resultaten in detail	11
5.1.4.	Patronen en relaties	12
5.1.5.	Vergelijking	12
5.1.6.	Trends	12
5.2.	Aandoeningen	12
5.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	12
5.2.2.	Meting van aandoeningen	12
5.2.3.	Resultaten in detail	13
5.2.4.	Patronen en relaties	14
5.2.5.	Vergelijking	14

5.3.	Contact met zorgverleners en -instanties.....	14
5.3.1.	Belangrijkste uitkomsten	14
5.3.2.	Meting van contacten met zorgverleners en -instanties.....	14
5.3.3.	Resultaten in detail	15
5.3.4.	Patronen en relaties	16
5.3.5.	Vergelijking	16
5.3.6.	Trends	16
5.4.	Psychosociaal welbevinden	16
5.4.1.	Belangrijkste uitkomsten	17
5.4.2.	Meting van psychosociaal welbevinden	17
5.4.3.	Resultaten in detail	17
5.4.4.	Patronen en relaties	17
5.4.5.	Vergelijking	18
6.	Mantelzorg	19
6.1.	Belangrijkste uitkomsten	19
6.2.	Meting van mantelzorg.....	19
6.3.	Resultaten in detail.....	19
6.4.	Patronen en relaties	21
6.5.	Vergelijking	21
7.	Voeding en gewicht	22
7.1.	Voeding	22
7.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	22
7.1.2.	Meting van voeding.....	22
7.1.3.	Resultaten in detail	22
7.1.4.	Patronen en relaties	24
7.1.5.	Vergelijking	25
7.2.	Lichaamsgewicht	25
7.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	25
7.2.2.	Meting van overgewicht	25
7.2.3.	Resultaten in detail	26
7.2.4.	Patronen en relaties	26
7.2.5.	Vergelijking	26
7.2.6.	Trends	27
8.	Lichaamsbeweging	28
8.1.	Belangrijkste uitkomsten	28
8.2.	Meting van lichaamsbeweging	28
8.3.	Resultaten in detail.....	29
8.4.	Patronen en relaties	31
8.5.	Vergelijking	32
8.6.	Trends	32
9.	Middelengebruik.....	33
9.1.	Roken	33
9.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	33
9.1.2.	Meting van roken	33
9.1.3.	Resultaten in detail	33
9.1.4.	Patronen en relaties	35
9.1.5.	Vergelijking	35
9.1.6.	Trends	35

9.2.	Alcohol	35
9.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	35
9.2.2.	Meting van alcoholgebruik	36
9.2.3.	Resultaten in detail	36
9.2.4.	Patronen en relaties	43
9.2.5.	Vergelijking	45
9.2.6.	Trends	45
9.3.	Drugsgebruik	46
9.3.1.	Belangrijkste uitkomsten	46
9.3.2.	Meting van drugsgebruik	46
9.3.3.	Resultaten in detail	46
9.3.4.	Patronen en relaties	48
9.3.5.	Vergelijking	48
9.3.6.	Trends	48
10.	Seksualiteit	49
10.1.	Belangrijkste uitkomsten	49
10.2.	Meting van seksueel gedrag.....	49
10.3.	Resultaten in detail.....	49
10.4.	Patronen en relaties	52
10.5.	Vergelijking	53
10.6.	Trends	53
11.	Sociale omgeving.....	54
11.1.	Ingrijpende gebeurtenissen	54
11.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	54
11.1.2.	Meting van ingrijpende gebeurtenissen.....	54
11.1.3.	Resultaten in detail	55
11.1.4.	Patronen en relaties	56
11.1.5.	Vergelijking	57
11.2.	Mishandeling	57
11.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	57
11.2.2.	Meting van mishandeling	57
11.2.3.	Resultaten in detail	58
11.2.4.	Patronen en relaties	60
11.2.5.	Vergelijking	61
11.3.	Gepest worden, inclusief cyberpesten.....	61
11.3.1.	Belangrijkste uitkomsten	62
11.3.2.	Meting van pesten	62
11.3.3.	Resultaten in detail	62
11.3.4.	Patronen en relaties	64
11.3.5.	Vergelijking	64
11.4.	Onveiligheid	64
11.4.1.	Belangrijkste uitkomsten	64
11.4.2.	Meting van onveiligheid.....	64
11.4.3.	Resultaten in detail	65
11.4.4.	Patronen en relaties	66
11.4.5.	Vergelijking	66

12.	Grensoverschrijdend gedrag	67
12.1.	Pesten en cyberpesten.....	67
12.1.1.	Belangrijkste uitkomsten	67
12.1.2.	Meting van pesten	67
12.1.3.	Resultaten in detail	67
12.1.4.	Patronen en relaties	69
12.1.5.	Vergelijking	69
12.2.	Diefstal en agressie	69
12.2.1.	Belangrijkste uitkomsten	69
12.2.2.	Meting van crimineel gedrag	69
12.2.3.	Resultaten in detail	69
12.2.4.	Patronen en relaties	70
12.2.5.	Vergelijking	70
13.	Beschouwing	71
13.1.	Inleiding.....	71
13.2.	Keuze van indicatoren.....	71
13.3.	Patronen.....	72
13.4.	Onderlinge relaties	74
13.5.	Conclusies.....	76
	Geraadpleegde bronnen	78
	Bijlage I	79

Tabellen en figuren

Tabel 1 Kenmerken van de onderzoeksgroep	6
Tabel 2 Beleving school	7
Tabel 3 Aantal dagen ziek thuis vanwege ziekte, in de laatste vier weken	8
Tabel 4 Aantal uur gespijgeld, in de laatste vier weken	10
Tabel 5 Ervaren gezondheid	11
Tabel 6 Ziekten en aandoeningen in de afgelopen 12 maanden	13
Tabel 7 Belemmering bij dagelijkse bezigheden vanwege ziekte of aandoening, bij jongeren met ziekte of aandoening	13
Tabel 8 Contact met huisarts, afgelopen 3 maanden	15
Tabel 9 Contact met zorgverleners of zorgverlenende instelling, afgelopen 12 maanden	15
Tabel 10 Psychosociale problematiek	17
Tabel 11 Geven van mantelzorg	19
Tabel 12 Aantal keer per week geven van mantelzorg	20
Tabel 13 Duur van het geven van mantelzorg	20
Tabel 14 Ervaren belasting mantelzorg	20
Tabel 15 Minder tijd kunnen besteden aan activiteit vanwege het geven van mantelzorg (bij jongeren die mantelzorg geven)	20
Tabel 16 Frequentie van ontbijten, aantal dagen per week	22
Tabel 17 Frequentie van eten van groente, aantal dagen per week	23
Tabel 18 Frequentie van eten van fruit, aantal dagen per week	23
Tabel 19 Eten van fruit, in relatie tot de aanbevolen hoeveelheid	24
Tabel 20 Drinken van vruchtensap, aantal dagen per week	24
Tabel 21 Lichaamsgewicht, naar geslacht, leeftijd en opleiding	26
Tabel 22 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)	29
Tabel 23 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot fietsen/lopen naar school	29
Tabel 24 Lidmaatschap van sportclub	30
Tabel 25 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot sporten in verenigingsverband	30
Tabel 26 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot sporten buiten vereniging om	30
Tabel 27 Frequentie en duur van televisie-kijken of achter de computer, internet of gameboy zitten	31
Tabel 28 Wel eens gerookt hebben	33
Tabel 29 Frequentie van roken op dit moment	34
Tabel 30 Gemiddeld aantal gerookte sigaretten, per week	34
Tabel 31 Wel of niet ooit alcohol gedronken hebben	36
Tabel 32 Aantal keren alcohol gedronken hebben	37
Tabel 33 Aantal keren alcohol gedronken hebben in afgelopen 4 weken	37
Tabel 34 Type alcohol-houdende drank dat genuttigd wordt	38
Tabel 35 Frequentie van alcoholgebruik op de vier doordeweekse dagen	38
Tabel 36 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens doordeweekse dagen	39
Tabel 37 Frequentie van alcoholgebruik tijdens de drie weekend-dagen	39
Tabel 38 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens weekend-dagen	40
Tabel 39 Vijf of meer drankjes met alcohol gedronken hebben bij één gelegenheid, afgelopen vier weken	40
Tabel 40 Frequentie van ooit dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)	41
Tabel 41 Frequentie van dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol, afgelopen vier weken	41
Tabel 42 Plek waar alcohol gedronken wordt	42
Tabel 43 Mening van ouders over het alcoholgebruik van hun kind	42

Tabel 44	Relatieve mate van alcoholgebruik ten opzichte van leeftijdsgenoten (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben).....	43
Tabel 45	Gebruik van hasj of wiet, hele leven en in de laatste 4 weken.....	46
Tabel 46	Gebruik van middelen, hele leven.....	47
Tabel 47	Gebruik van middelen, afgelopen 4 weken.....	47
Tabel 48	Gebruik van alcohol en drugs op één avond.....	47
Tabel 49	Ooit met iemand geslachtsgemeenschap gehad.....	49
Tabel 50	Aantal verschillende personen waarmee geslachtsgemeenschap gehad (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad).....	50
Tabel 51	Gebruik van condooms bij geslachtsgemeenschap.....	51
Tabel 52	Gebruik van condoom en andere voorbehoedsmiddelen bij laatste keer geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad).....	51
Tabel 53	Reden om geen condoom te gebruiken bij laatste keer geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad en geen condoom gebruikten).....	52
Tabel 54	Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen.....	55
Tabel 55	Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden.....	55
Tabel 56	Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden, naar geslacht, leeftijd en opleiding.....	56
Tabel 57	Getreiterd, gekleineerd of uitgescholden.....	58
Tabel 58	Dader en plaats bij getreiterd, gekleineerd of uitgescholden worden,.....	58
Tabel 59	Lichamelijke mishandeling.....	59
Tabel 60	Dader en plaats van lichamelijke mishandeling,.....	59
Tabel 61	Ongewenste seksuele ervaring.....	60
Tabel 62	Betrokkene bij en plaats van ongewenste seksuele ervaring,.....	60
Tabel 63	Gepest worden op school (afgelopen 3 maanden).....	62
Tabel 64	Onheus bejegend worden op internet en/of GSM, afgelopen 3 maanden.....	63
Tabel 65	Slachtoffer van cyberpesten.....	63
Tabel 66	Wel eens onveilig voelen, overdag.....	65
Tabel 67	Wel eens onveilig voelen, 's avonds/'s nachts.....	65
Tabel 68	Slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag.....	66
Tabel 69	Pesten op school (afgelopen 3 maanden).....	67
Tabel 70	Ander onheus bejegenen op internet en/of GSM, afgelopen 3 maanden.....	68
Tabel 71	Dader van cyberpesten.....	68
Tabel 72	Dader van grensoverschrijdend gedrag.....	69
Tabel 73	Indicatoren van welbevinden en probleemgedrag.....	72
Tabel 74	Verdeling van indicatoren van welbevinden en probleemgedrag naar geslacht, leeftijd en opleiding.....	73
Tabel 75	Mate van associatie tussen ervaren gezondheid en psychosociale problematiek.....	74
Tabel 76	Mate van associatie tussen ervaren gezondheid of psychosociale problematiek en het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen of slachtoffer zijn.....	74
Tabel 77	Mate van associatie tussen ervaren gezondheid of psychosociale problematiek en drinken, roken of dader zijn.....	75
Tabel 78	Mate van associatie tussen slachtoffer zijn met dader zijn.....	75
Tabel 79	Mate van associatie tussen slachtoffer zijn met dader zijn.....	76
Figuur 1	Leeftijd bij eerste alcoholgebruik.....	43
Figuur 2	Leeftijd bij eerste geslachtsgemeenschap.....	50

1. Inleiding

Hoeveel jongeren uit Drenthe voelen zich fysiek of psychisch ongezond? Welk percentage van hen rookt en drinkt alcohol? Eten ze gezond, doen ze aan sport? En als ze aan seks doen, doen ze dat dan wel veilig?

Het zijn vragen die de GGD Drenthe in dit rapport 'Jeugd in Drenthe' wil beantwoorden.

De Wet Publieke Gezondheid (WPG) schrijft gemeenten voor, elke vier jaar hun voornemens met het lokaal preventief gezondheidsbeleid vast te leggen in de Nota Lokaal Gezondheidsbeleid. Om die Nota vorm te geven, is inzicht nodig in de gezondheidstoestand van de bevolking en de factoren die daarop van invloed zijn. De GGD doet daarom iedere vier jaar een grootschalig onderzoek, niet alleen onder Drentse jeugdigen, maar ook onder volwassenen en ouderen in de provincie. Samen met de sterftcijfers bieden deze onderzoeken de informatie waarmee de gemeenten hun eigen gezondheidsbeleid vorm kunnen geven.

Om een actueel beeld te krijgen van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar, heeft de GGD Drenthe in het najaar van 2008 een grootschalig onderzoek gehouden onder ruim 7000 jongeren uit klas één tot en met zes op het voortgezet onderwijs en in het MBO. Dankzij de medewerking van bijna alle scholen voor voortgezet onderwijs was dit grootschalige onderzoek mogelijk. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg elke leerling een persoonlijk gezondheidsadvies. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de GGD Groningen en de GGD Fryslân.

1.1. Leeswijzer

In dit rapport wordt elk thema op een vergelijkbare manier uitgewerkt: eerst worden de belangrijkste uitkomsten op een rijtje gezet. Vervolgens wordt voor elk thema de specifieke vraagstelling beschreven. Gedetailleerde resultaten zijn terug te vinden in de verschillende tabellen. Hieruit leiden we ook patronen en relaties af, voor de determinanten leeftijd, geslacht en onderwijstype, en in sommige gevallen voor andere relevante determinanten. Voor zover mogelijk worden de resultaten van dit onderzoek vergeleken met die uit de onderzoeken van de GGD Fryslân en uit landelijke rapportages. Als delen van het onderzoek ook in eerdere jaren door de GGD Drenthe zijn uitgevoerd, is een vergelijking van de uitkomsten mogelijk en kunnen we trends signaleren.

In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe het onderzoek heeft plaatsgevonden, hoofdstuk 3 brengt de achtergrondkenmerken van de onderzochte jongeren in kaart. De thematisch gegroepeerde resultaten van dit Jeugdonderzoek 2008 worden in de hoofdstukken 4 tot en met 12 gepresenteerd en uitgewerkt. Daarbij worden ook relaties gelegd met achtergrondkenmerken en tussen gezondheids- en leefstijlaspecten onderling.

Een samenvatting van de belangrijkste resultaten tezamen met de aanbevelingen van het Jeugdonderzoek vindt u in de publiksuitgave 'Jeugdonderzoek 2008 - de gezondheid van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar' van GGD Drenthe. Beide publicaties zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en te vinden op www.ggddrenthe.nl/jongeren. De resultaten worden in beide rapporten in een enkel geval verschillend gepresenteerd. In dit basisrapport worden de resultaten van vervolgvragen voor bijvoorbeeld alcoholdrinkers alleen voor die betreffende risicogroep getoond, terwijl in de publiksuitgave in een enkel geval de percentages voor de totale groep jongeren worden genoemd. Dit verandert niets aan de essentie van de boodschap in de publiksuitgave, het wordt er eerder door versterkt. Tevens kan het voorkomen dat door afronding percentages tussen beide publicaties minimaal van elkaar verschillen.

Voor specifieke toepassingen, aanbevelingen en adviezen, worden door de GGD Drenthe per gemeente beleidsadviezen opgesteld.

2. Gezondheid en leefgewoonten van jongeren in Drenthe

2.1. Dit onderzoek

Om een actueel beeld te krijgen van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar, heeft de GGD Drenthe in het najaar van 2008 een grootschalig onderzoek gehouden onder jongeren uit klas één tot en met zes van het voortgezet onderwijs en in het MBO.

Ruim 7000 Drentse leerlingen hebben de vragen via internet ingevuld. Bijna alle scholen in het voortgezet onderwijs werkten aan dit onderzoek mee. Het speciaal- en praktijkonderwijs zijn niet meegenomen in het onderzoek, omdat de vraagstelling voor deze groep leerlingen waarschijnlijk te complex is en de vragenlijst te lang. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg de leerling een persoonlijk gezondheidsadvies.

Het is de vierde keer dat een dergelijk jeugdonderzoek in Drenthe is uitgevoerd. Rond 1996 is een grotendeels gelijke enquête uitgevoerd door de drie - destijds zelfstandige - regionale GGD-en. In 2000 en 2004 hebben ook jeugdonderzoeken plaatsgevonden.

Het huidige jeugdonderzoek brengt de lichamelijke en psychosociale gezondheid van jongeren in kaart, beschrijft leefstijl en gedrag en inventariseert ideeën over school, woonomgeving, vrije tijd en grensoverschrijdend gedrag. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een digitale vragenlijst die klassikaal via internet is ingevuld. Elke leerling kreeg hiervoor een kaartje met een persoonlijke inlogcode. Aan de deelnemende scholen is gevraagd of ze een lesuur en een computerruimte voor het onderzoek beschikbaar wilden stellen. Vervolgens is per onderwijsniveau, per leerjaar aangegeven hoeveel leerlingen op de betreffende school de vragenlijst zouden moeten invullen. Met name in de bovenbouw bleek het organisatorisch lastiger om een lesuur en computerruimte beschikbaar te hebben. De respons in deze groep bleef daardoor achter; die in de onderbouw voldeed wel aan de verwachting.

Vanwege het grote aantal deelnemers is een passieve toestemmingsprocedure gehanteerd. Dit houdt in dat ieder kind deelneemt aan het onderzoek, tenzij er bezwaar is gemaakt door één van beide ouders of verzorgers.

2.2. De vragenlijst

De vragenlijst is tot stand gekomen in overleg met gemeenten, de GGD Fryslân, GGD Groningen en andere instellingen op het gebied van gezondheid, zorg en welzijn. Onderwerpen die aan bod kwamen waren: de lichamelijke en geestelijke gezondheid, schoolsituatie, mantelzorg, voeding en gewicht, lichaamsbeweging en vrije tijdsbesteding, roken, alcohol- en drugsgebruik, seksualiteit, sociale omgeving, veiligheid en grensoverschrijdend gedrag.

Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van landelijke standaardvraagstellingen van de lokale en nationale Monitor Jeugd.

In bijlage I staat de volledige vragenlijst.

2.3. Analyse van resultaten

In deze provinciale rapportage zijn alleen de jongeren meegenomen die in Drenthe wonen. De verdeling naar geslacht en leeftijd van de onderzoekspopulatie blijkt niet overeen te komen met de werkelijke verdeling in de bevolking (zie ook tabel 1 in 3.2). In de analyses is daar rekening mee gehouden door gebruik te maken van weging. De percentages in dit rapport zijn daardoor representatief voor de werkelijke bevolking.

Hoe scoort de totale groep jongeren? Dat is de eerste analysevraag bij elk onderwerp. Vervolgens worden de percentages voor verschillen groepen jongeren, bijvoorbeeld tussen jongens en meisjes of jongeren van verschillende typen onderwijs uitgerekend en statistisch geanalyseerd. Als deze analyse uitwijst dat het verschil tussen groepen statistisch niet op toeval berust dan noemen we dat een significant verschil en wordt dit verschil in de tekst benoemd door een * achter het betreffende onderwerp. Soms lijken percentages tussen groepen van elkaar af te wijken, maar komen ze in de tekst niet aan bod. In dat geval zijn deze verschillen op statistische gronden aan toeval toe te schrijven.

In de vragenlijst komt het bij enkele onderwerpen voor dat niet iedereen alle vragen over dat onderwerp hoeft in te vullen. Jongeren die bijvoorbeeld geen alcohol drinken, kunnen de vervolgvragen over alcohol overslaan. In de analyse van de vervolgvragen worden dan de jongeren die geen alcohol drinken niet meer meegenomen. De percentages hebben dan niet langer betrekking op de totale groep jongeren, maar op de beperkte groep drinkers. In de tekst en de tabellen zal duidelijk worden aangegeven wanneer de percentages op een subgroep betrekking hebben.

Het aantal MBO-leerlingen dat deel heeft genomen aan dit onderzoek is zo klein, dat de resultaten van dit onderwijs alleen aan de betreffende MBO-locaties zullen worden gepresenteerd.

2.4. Patronen en relaties

Risicogedrag, een minder goede gezondheid en ongezonde leefgewoonten komen bij bepaalde groepen jongeren méér voor dan bij andere. Dit Jeugdonderzoek biedt de mogelijkheid om doelgroepen, patronen en onderlinge relaties te onderzoeken en te beschrijven. In dit rapport worden de resultaten systematisch naar geslacht, leeftijd (12 tot en met 15 jaar, 16 tot en met 18 jaar) en opleiding (VMBO-basis, VMBO-theoretisch, HAVO, VWO) gepresenteerd.

Ook als andere achtergrondkenmerken een duidelijke relatie laten zien met leefgewoonten of gezondheid, zijn ze onderzocht en zo nodig vermeld in dit rapport. Te denken is daarbij aan de leefstijl van autochtone en allochtone jongeren of de verschillen die te zien zijn tussen kinderen van gescheiden ouders en kinderen die in een gezin met vader en moeder opgroeien.

2.5. Vergelijking

De Drentse cijfers zijn, waar dat mogelijk was, vergeleken met landelijke cijfers en de resultaten van het Friese jeugdonderzoek. De verschillen tussen Friesland en Drenthe zijn echter niet getoetst op significantie. Resultaten uit Groningen waren bij de verschijning van dit rapport nog niet openbaar en konden dus niet ter vergelijking meegenomen worden.

2.6. Trends

In dit onderzoek dient de GGD zich te houden aan de standaardvraagstellingen van de lokale en nationale Monitor Jeugd. Daardoor was het voor een groot aantal onderwerpen helaas niet mogelijk een vergelijking met de resultaten uit de vorige onderzoeken te maken. Dit leidt tot een trendbreuk.

In 2004 is de vragenlijst in het voortgezet onderwijs alleen afgenomen onder leerlingen uit klas 2 en klas 4. Om toch een vergelijking te kunnen maken met het jeugdonderzoek van 2004 is uit het databestand van 2008 een vergelijkbare leeftijdsgroep (13-16 jarigen) geselecteerd. Wanneer resultaten van 2008 met die van 2004 vergeleken worden, gaat dit over de leeftijdsgroep 13-16 jaar.

3. Kenmerken van de onderzoeksgroep

Van alle scholen hebben 36 locaties voor voortgezet onderwijs en 2 MBO scholen meegedaan aan dit Jeugdonderzoek. In totaal hebben 7112 leerlingen van 12 tot en met 18 jaar de vragenlijst volledig ingevuld.

3.1. Belangrijkste uitkomsten

Iets meer meisjes (53%) dan jongens (47%) deden mee aan het onderzoek. Het aandeel van 12 tot en met 14 jarigen was hoger dan die van 15 tot en met 18 jarigen.

Een groot deel van de respondenten volgt het VMBO (22% VMBO-basis en 34% VMBO-theoretisch), gevolgd door leerlingen van de HAVO (28%) en het VWO (15%). Het aantal MBO leerlingen is met 2% laag.

Het percentage leerlingen van allochtone afkomst is laag (3%). Van alle jongeren rekent iets meer dan 1% zichzelf tot een niet-Nederlandse bevolkingsgroep.

De meeste leerlingen wonen thuis met hun vader en moeder (79%), één op de negen (11%) respondenten woont in een éénoudergezin.

3.2. Meting van kenmerken van de onderzoeksgroep

Er is rechtstreeks naar het geslacht en de leeftijd van de jongere gevraagd. Daarop is gevraagd welk soort onderwijs ze volgen, zodat het opleidingsniveau in kaart kon worden gebracht. De etniciteit is vastgesteld door te vragen naar het geboorteland van vader, moeder en de jongeren zelf. Daarna is gevraagd tot welke bevolkingsgroep de respondent zichzelf rekent. Verder is gevraagd wie er bij de jongere in huis wonen, zodat een indeling gemaakt kon worden naar gezinssamenstelling. Onder een éénoudergezin wordt verstaan dat de jongere of bij de vader of bij de moeder in huis woont, zonder eventuele partners. Tot slot is op basis van de viercijferige postcode de gemeente waarin de jongeren woont bepaald.

3.3. Resultaten in detail

Tabel 1 Kenmerken van de onderzoeksgroep

		aantal, dit onderzoek	%, dit onderzoek	aantal, populatie ¹	%, populatie ¹
totaal		7112	100,0%	41.578	100%
geslacht	jongen	3328	46,8%	21.137	50,8%
	meisje	3784	53,2%	20.441	49,2%
leeftijd	12-14 jr	4526	63,6%	18.005	43,3%
	15-18 jr	2586	36,4%	23.573	56,7%
opleiding	VMBO-b	1516	21,9%		
	VMBO-t	2381	34,4%		
	HAVO	1953	28,2%		
	VWO	1076	15,5%		
etniciteit	autochtoon	6796	97,5%		
	allochtoon (niet)westers	174	2,5%		
tot welke bevolkingsgroep reken je Nederlands		6809	98,8%		
jezelf	Niet Nederlands	86	1,2%		
gezinssamenstelling	vader en moeder	5562	78,6%		
	vader/moeder en partner	443	6,3%		
	co-ouders	212	3,0%		
	eenoudergezin	768	10,8%		
	anders ²	94	1,3%		
Gemeente	Aa en Hunze	334	4,7%	2190	5,3%
	Assen	1395	19,6%	5818	14,0%
	Borger-Odoorn	434	6,1%	2308	5,6%
	Coevorden	400	5,6%	2923	7,0%
	Emmen	1460	20,5%	8940	21,5%
	Hoogeveen	574	8,1%	4576	11,0%
	Meppel	557	7,8%	2586	6,2%
	Midden-Drenthe	696	9,8%	2946	7,1%
	Noordenveld	293	4,1%	2733	6,6%
	Tynaarlo	301	4,2%	2933	7,1%
	Westerveld	289	4,1%	1491	3,6%
	De Wolden	379	5,3%	2134	5,1%

¹ CBS Statline, januari 2008

² Woonachtig bij pleeg- of adoptie-ouders, wonend in internaat of tehuis of zelfstandig wonend

4. Schoolsituatie

4.1. Beleving op school

4.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Het grootste deel van de jongeren (56%) vindt het leuk of hartstikke leuk op school. 9% vindt het niet leuk of zelfs vreselijk. De overige 36% antwoordt dat 'het wel gaat' op school. Meisjes, de jongste groep en leerlingen van het VWO geven vaker aan het leuk te vinden op school.

4.1.2. Meting van beleving op school

Aan de jongeren is gevraagd "hoe vind je het op school?".

4.1.3. Resultaten in detail

Tabel 2 Beleving school

		Beleving school				
		Hartstikke leuk	Leuk	Gaat wel	Niet leuk	Vreselijk
		%	%	%	%	%
totaal		10%	46%	36%	5%	4%
geslacht*	jongen	8%	40%	41%	5%	5%
	meisje	12%	52%	30%	4%	2%
leeftijd*	12-14 jr	15%	48%	31%	3%	3%
	15-18 jr	6%	44%	39%	6%	4%
opleiding*	VMBO-b	11%	41%	39%	4%	5%
	VMBO-t	10%	43%	38%	5%	4%
	HAVO	11%	48%	34%	5%	3%
	VWO	9%	55%	30%	3%	2%

* significant verschil

4.1.4. Patronen en relaties

Meisjes vinden het vaker leuk of zelfs 'hartstikke leuk' op school. Jongens daarentegen geven vaker aan dat 'het wel gaat'.

De jongste groep van 12 tot 15 jaar vindt het over het algemeen leuker op school dan de oudste groep leerlingen.

Jongeren op de HAVO en het VWO zijn enthousiaster over school dan jongeren van het VMBO: zij hebben een gematigder beleving.

Allochtone jongeren vinden het vaker niet leuk of vreselijk op school. Ook jongeren uit een gezin met co-ouderschap of waar de ouder met een andere partner woont, vinden het minder leuk op school.

4.1.5. Vergelijking

In Friesland vindt 62% van de leerlingen het leuk of erg leuk op school, een iets hoger percentage dan in Drenthe (56%). 32% van de Friese jeugd vindt het wel gaan en 7% vindt het niet leuk: deze percentages liggen iets lager dan in Drenthe (respectievelijk 36% en 9%).

4.2. Ziekteverzuim

Ziekte of een bezoek aan de huisarts leiden tot geoorloofd verzuim van school. Ziekteverzuim kan verschillende oorzaken hebben. Niet altijd is een duidelijke lichamelijke oorzaak aan te wijzen. Ook klachten zoals hoofdpijn of vermoeidheid, of klachten van psychosociale aard kunnen leiden tot schoolverzuim.

4.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Een kwart van de jongeren heeft zich in de vier weken voor het invullen van de vragenlijst ziek gemeld op school, voor ten hoogste twee dagen. 14% was 3 dagen of langer ziek. De percentages waren het hoogst bij meisjes, 15-18 jarigen en leerlingen van VMBO-basis.

4.2.2. Meting van ziekteverzuim

Gevraagd is naar het aantal dagen dat de jongeren in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek is thuis gebleven vanwege ziekte.

4.2.3. Resultaten in detail

Tabel 3 Aantal dagen ziek thuis vanwege ziekte, in de laatste vier weken

		aantal dagen ziek thuis (4wk)			
		niet ziek geweest	1 dag	2 dagen	3 of meer dagen
		%	%	%	%
totaal		61%	15%	10%	14%
geslacht*	jongen	64%	14%	9%	13%
	meisje	59%	15%	11%	15%
leeftijd*	12-14 jr	64%	15%	9%	12%
	15-18 jr	59%	15%	10%	16%
opleiding*	VMBO-b	57%	14%	11%	18%
	VMBO-t	62%	15%	9%	14%
	HAVO	61%	16%	10%	13%
	VWO	68%	15%	8%	9%

* significant verschil

4.2.4. Patronen en relaties

Meer meisjes dan jongens bleven ziek thuis. Oudere leerlingen waren vaker door ziekte afwezig dan jongere leerlingen. VMBO-basis leerlingen (43%) bleven het vaakst ziek thuis, gevolgd door HAVO leerlingen (39%) en leerlingen met een VMBO-theoretische opleiding (38%). Van de VWO leerlingen bleef één op de drie leerlingen (32%) thuis.

Allochtone jongeren hebben zich vaker ziek gemeld dan autochtone leerlingen en zijn ook langer thuis gebleven vanwege ziekte. Leerlingen uit eenoudergezinnen zijn vaker ziek thuis gebleven dan andere leerlingen.

4.2.5. Vergelijking

In Friesland is 36% van de ondervraagde leerlingen in de vier voorafgaande weken wel eens thuis gebleven vanwege ziekte, een iets lager percentage dan in Drenthe (39%).

4.2.6. Trends

In 2004 bleef 46% van de 13-14 jarigen en eveneens 46% van de 15-16 jarigen in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek thuis door ziekte. Dit percentage is lager in 2008 en bleef 37% van de 13-14 jarigen en 41% van de 15-16 jarigen ziek thuis.

4.3. Spijbelen

Als een leerling wegblijft van school zonder geldige reden, dan is er sprake van spijbelen.

4.3.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 16% wel eens gespijbeld. Dit komt vaker voor bij jongens, leerlingen van 15-18 jaar en leerlingen van HAVO en VWO.

4.3.2. Meting van spijbelgedrag

In het jeugdonderzoek is het spijbelgedrag vastgesteld door te vragen naar het aantal uren dat een jongere heeft gespijbeld in de weken voor het invullen van de vragenlijst.

4.3.3. Resultaten in detail

Tabel 4 Aantal uur gespijbeld, in de laatste vier weken

		aantal uur gespijbeld (4wk)			
		niet gespijbeld	1 uur	2 uren	3 of meer uren
		%	%	%	%
totaal		84%	5%	3%	8%
geslacht*	jongen	82%	5%	3%	10%
	meisje	85%	5%	4%	7%
leeftijd*	12-14 jr	94%	2%	1%	3%
	15-18 jr	75%	7%	5%	12%
opleiding*	VMBO-b	89%	4%	2%	5%
	VMBO-t	90%	3%	2%	5%
	HAVO	78%	6%	5%	12%
	VWO	80%	9%	3%	8%

* significant verschil

4.3.4. Patronen en relaties

In Drenthe spijbelen relatief meer jongens (18%) dan meisjes (15%), ze spijbelen ook meer uren. Een kwart van de 15-18 jarigen geeft aan wel eens gespijbeld te hebben, terwijl slechts 6% van de 12-14 jarigen dit doet.

Op de HAVO (22%) en het VWO (20%) werd door twee keer zoveel leerlingen gespijbeld als op het VMBO (10%). Door allochtone jongeren wordt meer gespijbeld dan door autochtone leerlingen. Eenzelfde beeld is te zien bij jongeren uit een eenoudergezin; zij spijbelen meer dan andere jongeren.

4.3.5. Vergelijking

In Friesland heeft 15% van de leerlingen aangegeven te hebben gespijbeld in de 4 weken voor het onderzoek, dat is vergelijkbaar met de Drentse en landelijke cijfers. In Drenthe heeft 16% in dezelfde periode wel eens gespijbeld. Landelijk onderzoek wijst uit dat iets meer dan 14% van de leerlingen de maand voorafgaand aan het onderzoek heeft gespijbeld.

4.3.6. Trends

De percentages spijbelende leerlingen laten een dalende trend zien. In 2004 spijbelde 10% van de 13-14 jarigen en 28% van de 15-16 jarigen spijbelde wel eens van school. In 2008 lagen de percentages lager, 6% van de 13-14 jarigen en 21% van de 15-16 jarigen spijbelde in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek.

5. Gezondheid

5.1. Ervaren gezondheid

Hoe beoordelen jongeren zelf hun gezondheid? Dit oordeel zegt al veel over de diverse aspecten van de gezondheid die verderop in dit rapport aan bod komen. Zo kan een negatief oordeel voortkomen uit een ongezonde leefstijl.

5.1.1. Belangrijkste uitkomsten

De meeste jongeren vinden dat ze een goede gezondheid hebben. 16% gaf aan dat ze hun gezondheid als 'gaat wel/ niet zo best' ervaren.

Meer meisjes, 15-18 jarigen en leerlingen van het VMBO-basis onderwijs ervaren een minder goede gezondheid.

5.1.2. Meting van ervaren gezondheid

De ervaren gezondheid wordt gemeten door jongeren de vraag te stellen hoe zij hun eigen gezondheid beoordelen: goed tot heel goed, gaat wel/niet zo best of slecht.

5.1.3. Resultaten in detail

Tabel 5 Ervaren gezondheid

		ervaren gezondheid		
		(heel) goed	gaat wel/niet zo best	slecht
		%	%	%
totaal		84%	16%	0%
geslacht*	jongen	87%	12%	1%
	meisje	81%	19%	0%
leeftijd*	12-14 jr	87%	13%	0%
	15-18 jr	82%	18%	0%
opleiding*	VMBO-b	82%	18%	0%
	VMBO-t	84%	15%	0%
	HAVO	85%	15%	0%
	VWO	87%	12%	0%

* significant verschil

5.1.4. Patronen en relaties

Meisjes zijn negatiever over hun eigen gezondheid dan jongens: zij geven vaker het antwoord 'gaat wel/niet zo best'. Jongeren in de oudste leeftijdscategorie oordelen negatiever over hun eigen gezondheid dan jongeren uit de jongste leeftijdscategorie. Van de 12-14 jarigen beschrijft 13% de eigen gezondheid als matig, van de 15-18 jarigen is dit 18%. Leerlingen met een VMBO-basis opleiding beoordelen hun gezondheid minder positief dan leerlingen van andere opleidingen. Leerlingen met een VWO opleiding zijn het meest positief over hun gezondheid. Allochtone jongeren ervaren hun gezondheid vaker als matig of slecht dan autochtone jongeren. Ook jongeren uit eenoudergezinnen antwoorden vaker 'gaat wel, niet zo best' op de vraag hoe ze hun gezondheid ervaren, vergeleken met jongeren die samenwonen met beide ouders.

5.1.5. Vergelijking

In Drenthe ervaart 84% van de 12 t/m 18 jarigen de gezondheid als '(heel) goed', 16% als 'gaat wel/niet zo best'. De Drentse cijfers komen overeen met Friese cijfers. 87% van de Friese 12 tot en met 18 jarigen ervaart de gezondheid als goed of heel goed, één op de acht jongeren (13%) ervaart de eigen gezondheid als 'gaat wel/niet zo best' en bijna 1% vindt de gezondheid slecht. Landelijke cijfers van het CBS laten zien dat 91% van de 12-18 jarigen de gezondheid positief beoordeelt. De antwoordcategorieën zijn verschillend, jongeren konden aangeven of ze de gezondheid als zeer goed, goed of minder dan goed ervaren.

5.1.6. Trends

Recente cijfers komen overeen met cijfers uit voorgaand onderzoek. In 2004 oordeelde 85% van de 13-14 jarigen en 80% van de 15-16 jarigen positief over de eigen gezondheid.

5.2. Aandoeningen

5.2.1. Belangrijkste uitkomsten

De meest voorkomende aandoeningen onder jongeren zijn astma/bronchitis en migraine/ernstige hoofdpijn, die allebei bij 14% van de jongeren voorkomen. 11% van de jongeren heeft een allergie of eczeem. Van de leerlingen die een aandoening hebben zegt 11% sterk belemmerd te zijn.

5.2.2. Meting van aandoeningen

Heb je het afgelopen jaar één of meer van de genoemde dertien aandoeningen gehad? Die vraag is de jongeren gesteld, waarbij ze bovendien moesten aangeven of de aandoening wel of niet was vastgesteld door een arts. Tot slot is gevraagd in welke mate de aandoening hen belemmert in hun dagelijks leven.

5.2.3. Resultaten in detail

Tabel 6 Ziekten en aandoeningen in de afgelopen 12 maanden

	ja, niet door arts		ja, wel door arts
	nee	vastgesteld	vastgesteld
Astma of bronchitis	86%	2%	12%
Chronische vermoeidheid	95%	4%	1%
Diabetes mellitus	99%	0%	1%
Eczeem	89%	4%	7%
Buikklasten	95%	2%	2%
Migraine	86%	10%	4%
Aangeboren hartaandoening	99%	0%	1%
ADHD	95%	2%	3%
Anorexia of boulimia	99%	1%	0%
Kanker	100%	0%	0%
Allergie	89%	4%	8%
Problemen met tillen, bukken en/of lopen	92%	4%	3%
Blijvend slecht gehoor	97%	2%	2%

Tabel 7 Belemmering bij dagelijkse bezigheden vanwege ziekte of aandoening, bij jongeren met ziekte of aandoening

		belemmerd bij dagelijkse bezigheden		
		sterke mate	lichte mate	niet belemmerd
		%	%	%
totaal		11%	51%	38%
geslacht*	jongen	8%	44%	48%
	meisje	13%	57%	30%
leeftijd	12-14 jr	11%	52%	37%
	15-18 jr	11%	51%	38%
opleiding*	VMBO-b	15%	53%	32%
	VMBO-t	10%	51%	39%
	HAVO	10%	51%	39%
	VWO	10%	47%	43%

* significant verschil

5.2.4. Patronen en relaties

De meest voorkomen aandoeningen bij jongeren zijn astma/bronchitis en migraine. Daarnaast heeft 11% van de leerlingen last van eczeem of allergie. Aandoeningen die meer bij meisjes voorkomen zijn chronische vermoeidheid, eczeem, buikklachten, migraine, anorexia/boulimia, allergie en problemen met tillen/bukken en/lopen. Jongens hebben vaker aangegeven ADHD te hebben.

In vergelijking met de 12-14 jarigen geven de oudere leerlingen vaker aan, last te hebben van chronische vermoeidheid, eczeem, allergie en problemen met tillen/bukken en/of lopen.

Jongeren van buitenlandse afkomst hebben vaker astma/bronchitis, chronische vermoeidheid, eczeem, migraine, ADHD en allergie.

Aandoeningen waar jongeren uit eenoudergezinnen de afgelopen 12 maanden vaker last van hadden, zijn astma/bronchitis, chronische vermoeidheid, buikklachten, migraine en ADHD.

Van de leerlingen die een aandoening of ziekte hebben is 11% sterk belemmerd, 51% licht belemmerd en 38% geeft aan niet belemmerd te zijn.

5.2.5. Vergelijking

In Friesland heeft 12% van de jongeren astma of bronchitis, 9% eczeem en 13% heeft een allergie. Deze percentages wijken slechts licht af van de Drentse cijfers (respectievelijk 14%, 11% en 12%).

5.3. Contact met zorgverleners en -instanties

5.3.1. Belangrijkste uitkomsten

43% van de jongeren heeft in de drie maanden voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst contact gehad met de huisarts. Relatief meer meisjes, 15-18 jarigen en meer VMBO-leerlingen zijn bij de huisarts geweest.

Met andere hulpverleners dan de huisarts heeft 49% van de jongeren geen contact gehad. Met de fysiotherapeut heeft 17% van de jongeren contact gehad en met de politie 12%. 10% van de jongeren gaf aan bij de medisch specialist te zijn geweest.

5.3.2. Meting van contacten met zorgverleners en -instanties

Aan de jongeren is gevraagd of ze in de laatste drie maanden contact met de huisarts hebben gehad. Vervolgens is van een lijst met verschillende andere zorgverleners en -instanties, zoals fysiotherapeut en Jeugdhulpverlening, gevraagd of ze daar in de afgelopen 12 maanden contact mee hebben gehad.

5.3.3. Resultaten in detail

Tabel 8 Contact met huisarts, afgelopen 3 maanden

		Contact met huisarts (3 mnd)	
		ja	nee
		%	%
totaal		43%	57%
geslacht*	jongen	36%	64%
	meisje	50%	50%
leeftijd*	12-14 jr	38%	62%
	15-18 jr	47%	53%
opleiding*	VMBO-b	46%	54%
	VMBO-t	42%	58%
	HAVO	43%	57%
	VWO	39%	61%

* significant verschil

Tabel 9 Contact met zorgverleners of zorgverlenende instelling, afgelopen 12 maanden

	ja	nee
Fysiotherapeut	17%	83%
Dietist	2%	98%
Medisch specialist	10%	90%
GGD, spreekuur van schoolarts of -verpleegkundige	9%	91%
(School)maatschappelijk werker	7%	93%
Psycholoog of psychiater	5%	95%
Bureau Jeugdzorg	3%	97%
Jeugdhulpverlening	2%	98%
Verslavingszorg Noord-Nederland	1%	99%
GGZ Jeugd of Lentis	3%	97%
Sense	1%	99%
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	0%	100%
Jongerenloket/Jongeren informatiepunt	1%	99%
Politie	12%	88%
Geen van deze personen of instellingen	49%	51%

5.3.4. Patronen en relaties

Meisjes gaan vaker naar de huisarts dan jongens. De oudste leeftijdsgroep gaat vaker dan de jongste. VMBO-basis leerlingen zijn de afgelopen drie maanden vaker naar de huisarts geweest dan leerlingen van de andere opleidingen.

Meisjes gaven vaker aan contact te hebben gehad met een medisch specialist en een psycholoog of psychiater en zijn vaker op het spreekuur van de schoolarts of -verpleegkundige geweest. Jongens (17%) hadden daarentegen vaker contact met de politie dan meisjes (7%).

Het percentage leerlingen uit de oudste leeftijdsgroep dat geen contact heeft gehad met één van de genoemde zorginstellingen is lager dan in de jongste groep. De oudere leerlingen hebben beduidend vaker contact gehad met de fysiotherapeut, medisch specialist, psycholoog/psychiater, bureau Jeugdzorg of de politie. De jongste groep was vaker op het spreekuur van de GGD schoolarts of -verpleegkundige. Verder zijn er verschillen te zien in de opleidingsniveaus. Het percentage VMBO-basis leerlingen dat met geen enkele zorg instantie contact heeft gehad is met 45% het laagst. Bij VWO-leerlingen is dit met 52% het hoogst. VWO leerlingen hadden vaker contact met een medisch specialist (13%) in vergelijking met VMBO (9%) of HAVO (11%) leerlingen. Relatief meer VMBO-basis leerlingen hadden contact met het schoolmaatschappelijk werk (10%), bureau Jeugdzorg (6%) en de politie (16%), vergeleken met leerlingen van andere opleidingen.

Allochtone leerlingen kwamen vaker bij Bureau Jeugdzorg (9%) en in contact met de politie (23%). Voor autochtone leerlingen lagen die percentages lager met respectievelijk 3% en 12%. Ook de gezinssituatie is bepalend voor de mate van het contact met zorgverleners. Zo heeft een lager percentage jongeren uit een gebroken gezin met geen enkele zorgverlener contact gehad. Een hoger percentage leerlingen uit een éénoudergezin had contact met schoolmaatschappelijk werk, een psycholoog of psychiater, bureau Jeugdzorg, Jeugdhulpverlening, GGZ Jeugd of Lentis en de politie.

5.3.5. Vergelijking

Het huisartsbezoek in Drenthe is iets hoger dan in de provincie Friesland. Hier had 37% van de leerlingen in dezelfde periode contact met de huisarts. In Drenthe is dit 43%.

5.3.6. Trends

In 2004 is gevraagd naar het huisartsbezoek in het afgelopen half jaar in plaats van de afgelopen drie maanden, zoals in dit onderzoek. Destijds bezocht 50% van de 13-14 jarigen en 58% van de 15-16 jarigen in het halfjaar voorafgaand aan het onderzoek de huisarts.

5.4. Psychosociaal welbevinden

Psychosociale problemen hebben, zeker bij jongeren, een grote impact op de kwaliteit van leven. Ze hangen direct samen met hun eigen gevoel van welbevinden, maar vaak ook met hun lichamelijke gezondheid en het algehele functioneren. Psychosociale problematiek belemmert een gezonde ontwikkeling en maakt het moeilijk om deel te nemen aan de samenleving. Jongeren die al vroeg te maken krijgen met deze problematiek, hebben een grotere kans om ook op latere leeftijd psychische problemen te krijgen.

5.4.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 4% een indicatie voor matig tot ernstige psychosociale problematiek en 8% heeft een milde problematiek. Meer meisjes dan jongens hebben een indicatie voor psychische problematiek. Ook jongeren uit het VMBO-basis onderwijs hebben er vaker mee te maken.

5.4.2. Meting van psychosociaal welbevinden

Voor het meten van de psychosociale gezondheid is de SDQ (*Strengths and Difficulties Questionnaire*) vragenlijst gebruikt. De vragenlijst bevat 25 vragen, zoals 'ik pieker veel' en 'ik denk na voor ik iets doe' en meet de mogelijke aanwezigheid van psychosociale problemen. Uit de antwoorden op deze vragen kan een score berekend worden. Op grond van deze score kunnen jongeren ingedeeld worden in drie groepen: de groep die geen problemen heeft, de groep met milde psychosociale problematiek of de groep met matig tot ernstige psychosociale problematiek.

5.4.3. Resultaten in detail

Tabel 10 Psychosociale problematiek

		psychosociale problematiek		
		geen	mild	matig/ernstig
		%	%	%
totaal		88%	8%	4%
geslacht*	jongen	90%	7%	4%
	meisje	86%	9%	5%
leeftijd	12-14 jr	88%	8%	4%
	15-18 jr	88%	8%	4%
opleiding*	VMBO-b	82%	12%	7%
	VMBO-t	87%	9%	4%
	HAVO	90%	6%	4%
	VWO	94%	4%	2%

* significant verschil

5.4.4. Patronen en relaties

Meisjes hebben vaker psychosociale problemen dan jongens. Leerlingen uit VMBO-basis hebben vaker problemen dan leerlingen van andere opleidingen. Bij VWO leerlingen (6%) komen het minst vaak psychosociale problemen voor.

Allochtone jongeren hebben vaker een indicatie voor psychosociale problematiek in vergelijking met jongeren van autochtone afkomst.

Ook de thuissituatie kan van invloed zijn op de psychische gezondheid van leerlingen. Jongeren uit een compleet gezin hebben minder vaak een indicatie voor psychosociale problematiek dan jongeren die uit een andere gezinssamenstelling komen, zoals een eenoudergezin of co-ouderschap.

5.4.5. Vergelijking

Helaas zijn nog weinig landelijke cijfers van leerlingen uit het voortgezet onderwijs voor handen over het voorkomen van psychosociale problematiek gemeten met de SDQ. De cijfers in Drenthe zijn vergelijkbaar met cijfers uit de provincie Friesland. Daar heeft 8% milde en 4% matig tot ernstige psychosociale problematiek.

6. Mantelzorg

Opgroeien met een ziek of gehandicapt familielid kan van jongeren veel eisen. Ze dragen al jong de zorg voor hun familielid, hebben een grote verantwoordelijkheid en komen daardoor minder toe aan zichzelf, sporten, een bijbaantje of zelfs aan school. Jonge mantelzorgers hebben taken en verantwoordelijkheden die niet passen bij hun leeftijd en ontwikkeling. Zij lopen een verhoogd risico op problemen in de ontwikkeling.

6.1. Belangrijkste uitkomsten

Een klein percentage, 5%, van de Drentse jongeren geeft mantelzorg. Leerlingen van het VMBO-basis geven iets vaker aan, deze zorg te dragen voor een huisgenoot. Van de groep jonge mantelzorgers zorgt een kwart vrijwel elke dag van de week voor een hulpbehoevende huisgenoot. 59% geeft deze zorg al langer dan een jaar.

16% tot 20% van de jonge mantelzorgers geeft aan tijd te kort te komen voor school en vrije tijdsbesteding. En 10% voelt zich tamelijk zwaar belast of zelfs overbelast als gevolg van de zorg die ze geven.

6.2. Meting van mantelzorg

Om een beeld te krijgen van het aantal jongeren dat mantelzorg geeft is aan alle jongeren gevraagd of ze iemand in huis verzorgen die gehandicapt of langdurig ziek is. Vervolgens is aan de groep jongeren die mantelzorg verleent, nog een aantal vragen gesteld. Zo is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze de zorg aan de betreffende persoon verlenen. In hoeverre dit een belasting voor hen is, werd duidelijk door te vragen of het invloed had op hun tijdsbesteding. Ook is gevraagd hoe belastend zij de werkzaamheden vinden. Deze laatste resultaten zijn niet meer uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, omdat de aantallen daarvoor te klein zijn.

6.3. Resultaten in detail

Tabel 11 Geven van mantelzorg

		mantelzorg geven	
		geeft mantelzorg	geeft niet
		%	%
totaal		5%	95%
geslacht	jongen	5%	95%
	meisje	4%	96%
leeftijd	12-14 jr	5%	95%
	15-18 jr	4%	96%
opleiding*	VMBO-b	7%	93%
	VMBO-t	5%	95%
	HAVO	3%	97%
	VWO	4%	96%

* significant verschil

Tabel 12 Aantal keer per week geven van mantelzorg (bij jongeren die mantelzorg geven)

		%
aantal keer per week	minder dan 1 keer per week	34%
	1 keer per week	10%
	2 tot 3 keer per week	18%
	4 tot 5 keer per week	12%
	6 tot 7 keer per week	26%

Tabel 13 Duur van het geven van mantelzorg (bij jongeren die mantelzorg geven)

		%
hoe lang geef je al mantelzorg	1 maand	24%
	half jaar	12%
	1 jaar	6%
	langer dan een jaar	59%

Tabel 14 Ervaren belasting mantelzorg (bij jongeren die mantelzorg geven)

		%
ervaren belasting mantelzorg	niet of nauwelijks belast	68%
	een beetje belast	22%
	tamelijk zwaar belast	7%
	zeer zwaar belast	2%
	overbelast	2%

Tabel 15 Minder tijd kunnen besteden aan activiteit vanwege het geven van mantelzorg (bij jongeren die mantelzorg geven)

	ja	nee
school	16%	84%
sport	16%	84%
hobby	19%	81%
uitgaan	20%	80%

6.4. Patronen en relaties

Er bestaan kleine verschillen tussen de verschillende opleidingsniveaus, leerlingen van het VMBO-basis geven iets vaker mantelzorg dan leerlingen van andere opleidingen. Ook geven allochtone jongeren en jongeren uit eenoudergezinnen vaker aan, te zorgen voor een hulpbehoevende huisgenoot.

De frequentie en duur van het verlenen van zorg is bepalend voor de belasting die deze zorg geeft. Van de groep mantelzorgers verleent 44% 1 keer per week of minder en een kwart (26%) van de mantelzorgers (bijna) iedere dag zorg aan iemand in huis. Een groot deel van de jonge mantelzorgers (59%) geeft deze zorg al langer dan een jaar. Van de groep mantelzorgers geeft 16% aan minder tijd te kunnen besteden aan school en sport en 1 op de 5 komt tijd te kort voor hobby's en uitgaan.

Tot slot is de jonge mantelzorgers gevraagd hoe groot de belasting is die zij ervaren. De meeste jongeren (68%) geven aan niet of nauwelijks belast te zijn, 22% geeft aan een beetje belast te zijn en 10% voelt zich tamelijk zwaar belast tot overbelast.

6.5. Vergelijking

Landelijke cijfers over jonge mantelzorgers lopen uiteen omdat de vraagstellingen verschillend zijn. In veel publicaties gaat men ervan uit dat tenminste 10% van alle thuiswonende kinderen en jongeren op één of andere wijze (mede) zorg dragen voor een langdurig ziek familielid.

In Friesland is alleen de eerste vraag naar mantelzorg meegenomen in het onderzoek, hier gaf 6% van de leerlingen aan iemand voor langere tijd in huis te verzorgen. In Drenthe is dit 5%

7. Voeding en gewicht

7.1. Voeding

Een ongezond voedingspatroon heeft nadelige gevolgen voor de gezondheid. Ongezonde voeding kan niet alleen overgewicht tot gevolg hebben maar het is ook een belangrijke risicofactor voor onder andere hart- en vaatziekten, diabetes type 2 en kanker.

Het voedingscentrum adviseert jongeren iedere dag drie tot vier opscheplepels groente en twee stuks fruit te eten. Daarnaast is het belangrijk de dag te beginnen met een ontbijt. Wie niet ontbijt, gaat dit later op de dag vaak compenseren met calorierijke tussendoortjes.

7.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Een kwart van de jongeren ontbijt niet elke dag. Meisjes, jeugdigen van 15-18 jaar en leerlingen van het VMBO slaan vaker een ontbijt over.

82% van de Drentse jeugd eet minstens vijf dagen in de week groente. 37% doet dit elke dag. Bijna een derde van de leerlingen eet elke dag fruit. De norm voor fruitconsumptie is echter om elke dag 2 stuks fruit te eten. 79% van de jongeren voldoet hier niet aan. Meer jongens en meer 15-18 jarigen voldoen niet aan deze aanbevolen hoeveelheid.

Vruchtensap wordt door 28% van de jongeren elke dag gedronken. 15% drinkt dit sap nooit.

7.1.2. Meting van voeding

In dit jeugdonderzoek is gevraagd naar het ontbijtgedrag en de consumptie van groente en fruit. Dit is gedaan door te vragen hoeveel dagen per week ze ontbijten.

Voor groente, fruit en vruchtensap is gevraagd naar het aantal dagen per week dat jongeren deze vitale levensmiddelen consumeren. Voor fruit is ook het aantal porties of stuks gevraagd.

7.1.3. Resultaten in detail

Tabel 16 Frequentie van ontbijten, aantal dagen per week

		ontbijtgedrag			
		(bijna)nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	elke dag
		%	%	%	%
totaal		7%	8%	11%	74%
geslacht*	jongen	6%	7%	9%	77%
	meisje	8%	9%	13%	70%
leeftijd*	12-14 jr	5%	6%	10%	79%
	15-18 jr	9%	9%	12%	70%
opleiding*	VMBO-b	12%	10%	9%	69%
	VMBO-t	8%	9%	11%	73%
	HAVO	5%	7%	12%	76%
	VWO	3%	4%	12%	82%

* significant verschil

Tabel 17 Frequentie van eten van groente, aantal dagen per week

		groente			
		(bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	elke dag
		%	%	%	%
totaal		2%	17%	45%	37%
geslacht*	jongen	3%	19%	42%	36%
	meisje	1%	15%	47%	37%
leeftijd*	12-14 jr	1%	16%	45%	37%
	15-18 jr	2%	18%	44%	36%
opleiding*	VMBO-b	3%	22%	43%	33%
	VMBO-t	2%	19%	46%	33%
	HAVO	1%	15%	47%	37%
	VWO	1%	10%	41%	48%

* significant verschil

Tabel 18 Frequentie van eten van fruit, aantal dagen per week

		fruit dagen			
		(bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	elke dag
		%	%	%	%
totaal		14%	36%	18%	32%
geslacht*	jongen	17%	37%	16%	30%
	meisje	12%	34%	20%	35%
leeftijd*	12-14 jr	12%	32%	20%	37%
	15-18 jr	16%	39%	17%	28%
opleiding*	VMBO-b	17%	39%	13%	31%
	VMBO-t	15%	36%	17%	32%
	HAVO	13%	33%	22%	32%
	VWO	9%	35%	21%	35%

* significant verschil

Tabel 19 Eten van fruit, in relatie tot de aanbevolen hoeveelheid

		norm van 2 stuks fruit per dag	
		elke dag 2 stuks fruit	minder dan aanbevolen hoeveelheid
		%	%
totaal		21%	79%
geslacht*	jongen	20%	80%
	meisje	22%	78%
leeftijd*	12-14 jr	24%	76%
	15-18 jr	19%	81%
opleiding	VMBO-b	20%	80%
	VMBO-t	21%	79%
	HAVO	21%	79%
	VWO	24%	76%

* significant verschil

Tabel 20 Drinken van vruchtensap, aantal dagen per week

		aantal dagen vruchtensap			
		(bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	elke dag
		%	%	%	%
totaal		15%	40%	17%	29%
geslacht*	jongen	16%	40%	16%	28%
	meisje	14%	39%	17%	30%
leeftijd*	12-14 jr	14%	38%	19%	29%
	15-18 jr	15%	41%	15%	29%
opleiding	VMBO-b	17%	38%	15%	29%
	VMBO-t	14%	38%	17%	31%
	HAVO	13%	41%	18%	29%
	VWO	15%	43%	15%	27%

* significant verschil

7.1.4. Patronen en relaties

Meisjes slaan vaker een ontbijt over dan jongens. Naarmate jongeren ouder worden, wordt het ontbijt vaker overgeslagen. Ook jongeren met een lage opleiding ontbijten vaker niet. 12% van de VMBO-basis leerlingen en 8% van de leerlingen met een VMBO-theoretische opleiding ontbijten nooit. Onder VWO leerlingen is dit slechts 3%. Allochtone jongeren ontbijten vaker niet dan autochtone leerlingen. Het percentage jongeren uit eenoudergezinnen dat niet elke dag ontbijt is 38%, van de leerlingen uit gezinnen met co-ouderschap eet 30% niet iedere ochtend een ontbijt.

Leerlingen met een lager opleidingsniveau eten minder vaak iedere dag groente.

Meer jongens dan meisjes voldoen niet aan de aanbevolen hoeveelheid van minimaal 2 stuks fruit per dag. De oudste groep eet minder vaak fruit dan de jongste. Van de 15-18 jarigen voldoet 81% niet aan de fruitnorm van 2 stuks per dag, bij 12-14 jarigen is dit 76%. Jongeren van allochtone afkomst voldoen vaker niet aan de norm dan autochtonen.

Vruchtensap wordt door meer meisjes dan jongens elke dag gedronken. Ook jongeren van 12 tot 15 jaar doen dit vaker vergeleken met 15-18 jarigen.

7.1.5. Vergelijking

De resultaten zijn vergelijkbaar met resultaten van de provincie Friesland, ook daar gebruikt 26% van de jongeren niet elke dag een ontbijt. In Drenthe wordt minder goed fruit gegeten, maar wel vaker elke dag groente gegeten. Driekwart van de Friese jongeren voldoet niet aan de norm van twee stuks fruit per dag en er wordt door tweederde niet elke dag groente gegeten. In Drenthe voldoet 79% niet aan de norm voor fruit en 37% eet niet elke dag groente. De Drentse cijfers wijken nauwelijks af van landelijke cijfers. Uit onderzoek van het Trimbos instituut blijkt dat 76% van de leerlingen van het voortgezet onderwijs op iedere doordeweekse dag ontbijt. Verder eet ongeveer een derde (29%) dagelijks fruit en rond de 40% dagelijks groente (HBS, 2005).

7.2. Lichaamsgewicht

De belangrijkste oorzaak van overgewicht is dat er geen goede balans is tussen energie-inname en -verbruik. Een geringe energiedisbalans kan het lichaamsgewicht al behoorlijk veranderen. In enkele gevallen is de oorzaak van overgewicht genetisch van aard of is het de bijwerking van medicijngebruik. Overgewicht kan gezondheidsrisico's met zich mee brengen, zoals een groter risico op hart- en vaatziekten en diabetes mellitus type 2 (suikerziekte). Ook ondergewicht gaat gepaard met risico's.

7.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Van de jongeren in Drenthe heeft 9% overgewicht tot ernstig overgewicht en 12% heeft ondergewicht tot ernstig ondergewicht.

Overgewicht komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes. Meisjes hebben juist vaker last van ondergewicht. Overgewicht komt meer voor bij jongeren in de leeftijd van 15-18 jaar en ondergewicht juist bij de 12-14 jarigen. Leerlingen van het VMBO hebben vaker last van overgewicht dan jongeren van HAVO en VWO.

7.2.2. Meting van overgewicht

Op basis van het lichaamsgewicht en de lengte van een persoon kan de Body Mass Index (BMI) worden berekend. Bij het indelen in categorieën wordt rekening gehouden met het geslacht en de leeftijd van de jongere. Op basis van deze BMI score kan een indeling worden gemaakt in ernstig ondergewicht, ondergewicht, normaal gewicht en overgewicht of ernstig overgewicht (obesitas).

Omdat de afkappunten van de BMI afhankelijk zijn van geslacht en leeftijd, worden de percentages in de tabel voor jongens en meisjes per leeftijdsgroep weergegeven.

In het jeugdonderzoek werd de jongeren gevraagd, zelf hun lengte en gewicht aan te geven. Het is bekend dat jongeren in zo'n situatie hun gewicht vaak onderschatten. Dit leidt op groepsniveau tot overschatting van het ondergewicht en een onderschatting van het overgewicht.

7.2.3. Resultaten in detail

Tabel 21 Lichaamsgewicht, naar geslacht, leeftijd en opleiding

		BMI		
		(ernstig)		
		ondergewicht	normaal gewicht	(ernstig) overgewicht
		%	%	%
totaal		12%	79%	9%
geslacht/leeftijd*	jongen, 12-14 jr	14%	78%	8%
	jongen, 15-18 jr	9%	79%	11%
	meisje, 12-14 jr	18%	75%	7%
	meisje, 15-18 jr	10%	83%	8%
opleiding*	VMBO-b	12%	75%	13%
	VMBO-t	13%	78%	9%
	HAVO	12%	82%	7%
	VWO	12%	83%	5%

* significant verschil

7.2.4. Patronen en relaties

Meisjes in de jongste leeftijdscategorie hebben vaker ondergewicht dan jongens van dezelfde leeftijd. Jongens van 15-18 jaar hebben vaker overgewicht dan meisjes in dezelfde leeftijdscategorie.

Overgewicht tot ernstig overgewicht komt meer voor bij VMBO-basis leerlingen (13%) dan bij leerlingen van hogere opleidingen. Het komt ook veel vaker voor bij allochtone jongeren dan bij autochtone jongeren. Het percentage jongeren met overgewicht uit gezinnen met co-ouderschap en eenoudergezinnen is hoger dan in gezinnen met vader en moeder.

7.2.5. Vergelijking

In Drenthe heeft 12% van de 12-18 jarigen (ernstig) ondergewicht en 9% (ernstig) overgewicht. In Friesland is het percentage leerlingen met (ernstig) ondergewicht hoger (16%) en het percentage overgewicht tot ernstig overgewicht (7%) lager dan in Drenthe.

Landelijk onderzoek onder kinderen van 4 tot en met 15 jaar toont niet alleen aan dat kinderen in Nederland dikker zijn geworden, maar ook dat ze op steeds jongere leeftijd dikker zijn.

Het onderzoek toont aan dat gemiddeld 14,5% van de jongens en 17,5% van de meisjes te dik is. Deze percentages zijn gebaseerd op metingen en niet op basis van zelfrapportage.

Van de leerlingen uit klas 2 van het voortgezet onderwijs in Drenthe worden ieder schooljaar de lengte en het gewicht gemeten door de jeugdarts of -verpleegkundige, voor het preventief gezondheidsonderzoek (PGO). Op basis van deze metingen wordt ook van elk kind de BMI berekend en ingedeeld naar ondergewicht, normaal gewicht en overgewicht. Uit de gegevens van het schooljaar 2008/2009 blijkt dat 16% van de 2^e-klassers (ernstig) overgewicht had en 9% had ondergewicht. Dit bevestigt de overschatting van het ondergewicht en de onderschatting van het overgewicht.

7.2.6. Trends

In 2004 is voor het eerst naar lengte en gewicht gevraagd en was er op basis van zelfrapportage bij 10% van de 13-14 jarigen en 9% van de 15-16 jarigen sprake van overgewicht. Vier jaar later is dit percentage nauwelijks veranderd, nu heeft 8% van de 13-14 jarigen en 10% van de 15-16 jarigen (ernstig) overgewicht.

8. Lichaamsbeweging

Regelmatig bewegen heeft een gunstig effect op de gezondheid. Je blijft niet alleen fit, maar beperkt ook de kans op overgewicht of obesitas.

8.1. Belangrijkste uitkomsten

Slechts 13% van de jongeren voldoet aan de Nederlandse norm voor gezond bewegen (NNGB). HAVO- of VWO-leerlingen voldoen minder vaak aan de NNGB dan VMBO-leerlingen. Van deze groep jongeren die niet aan de NNGB voldoet, fietst of loopt 23% vijf dagen per week een uur of langer naar school, 9% sport vijf dagen minstens een uur bij een sportclub en 10% sport vijf dagen minstens een uur buiten de sportvereniging om.

Bijna driekwart van de jongeren is lid van een sportvereniging.

Meer dan de helft van de jongeren kijkt elke dag televisie; 25% kijkt bijna elke dag minstens twee uur TV. Ook computert meer dan de helft van de jongeren elke dag buiten schooltijd om; 17% zit vrijwel elke dag minstens drie uur te computeren of te gamen.

8.2. Meting van lichaamsbeweging

De Nederlandse norm voor gezond bewegen (NNGB) verschilt per doelgroep. Voor de jongeren beneden de 18 jaar geldt dat ze dagelijks een uur matig intensief moeten bewegen, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht moeten zijn op handhaving of verbetering van de lichamelijke fitheid.

In het jeugdonderzoek is gevraagd naar de beweging in de zomer en in de winter. Op basis van deze vraag naar lichaamsbeweging kan de NNGB berekend worden. Leerlingen voldoen aan de norm als ze én in de zomer én in de winter gedurende een uur per dag actief zijn.

Naast de lichaamsbeweging in de zomer en de winter is gevraagd naar sporten op school, bij een vereniging en buiten verenigingsverband om. Ook is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze naar school fietsen of lopen.

Om een beeld te krijgen van de inactiviteit van jongeren is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze per week TV kijken of buiten schooltijd computeren, internetten of op de gameboy spelen.

8.3. Resultaten in detail

Tabel 22 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)

		NNGB	
		normactief	niet normactief
		%	%
totaal		13%	87%
geslacht	jongen	13%	87%
	meisje	12%	88%
leeftijd	12-14 jr	12%	88%
	15-18 jr	13%	87%
opleiding*	VMBO-b	15%	85%
	VMBO-t	13%	87%
	HAVO	11%	89%
	VWO	11%	89%

* significant verschil

Tabel 23 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot fietsen/lopen naar school

		fietsen/lopen naar school	
		5 dagen een uur of langer/dag	minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	normactief	35%	65%
	niet normactief	23%	77%
totaal		24%	76%

Tabel 24 Lidmaatschap van sportclub

		Lid sportclub	
		ja	nee
		%	%
totaal		72%	28%
geslacht*	jongen	73%	27%
	meisje	70%	30%
leeftijd*	12-14 jr	76%	24%
	15-18 jr	68%	32%
opleiding*	VMBO-b	64%	36%
	VMBO-t	74%	26%
	HAVO	73%	27%
	VWO	78%	22%

* significant verschil

Tabel 25 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot sporten in verenigingsverband

		sporten in verenigingsverband	
		5 dagen een uur of langer/dag	minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	normactief	23%	77%
	niet normactief	9%	91%
totaal		11%	89%

Tabel 26 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), in relatie tot sporten buiten vereniging om

		sporten buiten vereniging om	
		5 dagen een uur of langer/dag	minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	normactief	26%	74%
	niet normactief	10%	90%
totaal		13%	87%

Tabel 27 Frequentie en duur van televisie-kijken of achter de computer, internet of gameboy zitten

		geslacht		leeftijd		opleiding				totaal
		jongen	meisje	12-14 jr	15-18 jr	VMBO-b	VMBO-t	HAVO	VWO	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%
aantal dagen per week TV kijken	5 dg per week of minder	34%	37%	35%	36%	37%	35%	34%	35%	36%
	6 dg per week of meer	66%	63%	65%	64%	63%	65%	66%	65%	64%
duur per dag TV kijken ^{1,2,3}	minder dan 2 uur per dag	68%	72%	73%	67%	62%	67%	76%	78%	70%
	langer dan 2 uur per dag	32%	28%	27%	33%	38%	33%	24%	22%	30%
aantal dagen per week PC/internet ^{1,2,3}	5 dg per week of minder	33%	39%	42%	32%	40%	35%	36%	35%	36%
	6 dg per week of meer	67%	61%	58%	68%	60%	65%	64%	65%	64%
duur per dag PC/internet ^{1,2,3}	minder dan 3 uur per dag	77%	85%	85%	78%	73%	79%	86%	88%	81%
	langer dan 3 uur per dag	23%	15%	15%	22%	27%	21%	14%	12%	19%
TV kijken ^{1,2,3}	>=6 dg langer dan 2 uur per dag	26%	24%	23%	27%	31%	28%	20%	18%	25%
	minder vaak/frequent	74%	76%	77%	73%	69%	72%	80%	82%	75%
gebruik PC, internet/ gameboy ^{1,2,3}	>=6 dg langer dan 3 uur per dag	21%	13%	13%	20%	24%	19%	12%	11%	17%
	minder vaak/frequent	79%	87%	87%	80%	76%	81%	88%	89%	83%

¹ verschil tussen jongens en meisjes

² verschil tussen leeftijdsgroepen

³ verschil tussen opleidingsniveau's

8.4. Patronen en relaties

Leerlingen van de HAVO of het VWO voldoen minder vaak aan de NNGB dan VMBO-leerlingen. Een kwart van de leerlingen beweegt in de zomer iedere dag ten minste 1 uur. Eén op de vijf leerlingen doet dit 6 dagen per week. In de winter zijn deze percentages lager. Het percentage jongeren dat aangeeft op geen enkele dag gedurende 60 minuten actief te zijn is laag. Slechts twee procent van de leerlingen zegt op geen enkele dag in de week ten minste 60 minuten te bewegen in de zomer. In de winter is dit drie procent.

72% van alle jongeren is lid van een sportclub. Meer jongens dan meisjes zijn lid. Naarmate ze ouder worden, zijn minder jongeren lid van een sportvereniging. Eenzelfde beeld is te zien naar opleidingsniveau. Het percentage leerlingen met een VMBO-basis opleiding dat bij een sportclub sport is lager dan bij de andere opleidingen.

Allochtone jongeren zijn minder vaak lid van een sportclub evenals jongeren uit een eenoudergezin.

Omdat het percentage leerlingen dat voldoet aan de NNGB laag is, is vervolgens specifiek gekeken naar de overige vormen van lichaamsbeweging voor de groep die niet voldoet aan deze norm. Dan komt naar voren dat 23% van de jongeren die niet norm-actief zijn, vijf dagen in de week een uur of langer naar school fietst of loopt. In diezelfde groep sport 9% vijf dagen in de week een uur of langer per dag bij een sportclub. 10% sport vijf dagen langer dan een uur buiten verenigingsverband.

Een kwart van de jongeren kijkt vrijwel elke dag meer dan twee uur per dag TV. Meer jongens dan meisjes doen dit. Ook blijkt dat een hoger percentage jongeren boven 15 jaar frequent en lang TV kijkt. Bij de groep leerlingen uit een lager opleidingsniveau is het percentage TV-kijkers hoger dan bij de groep met een hogere opleiding. Allochtone jongeren kijken vaker en langer televisie dan autochtone jongeren.

Eenzelfde indeling is gemaakt voor het gebruik van PC/internet/gameboy. Gekeken is naar verschillen tussen groepen die zes tot zeven dagen per week langer dan twee uur gebruik maken van deze media. Hier is hetzelfde beeld te zien als bij televisie kijken. Meer jongens dan meisjes doen dit zo frequent, en ook meer jongeren uit de oudste groep dan uit de jongste. Hoe lager het opleidingsniveau, hoe hoger het percentage jongeren dat vaak en lang achter de computer zit. Jongeren uit een eenoudergezin zitten vaker achter de PC/internet/gameboy dan jongeren uit andere gezinsvormen.

8.5. *Vergelijking*

Volgens landelijk onderzoek van TNO voldeed in 2006-2007 slechts 15% van de 12-17 jarigen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). In Friesland voldoet 12% van de jongeren aan de Nederlandse Norm. De cijfers wijken weinig af van de 13% die in Drenthe is gemeten. In Friesland is 68% van de 12-18 jarigen lid van een sportvereniging en landelijk is 63% van de 12-16 jarigen lid van een sportvereniging. In Drenthe is dit met 72% iets hoger.

8.6. *Trends*

In 2004 was 72% van de 13-14 jarigen en 65% van de 15-16 jarigen lid van een sportvereniging. In 2008 is dit iets hoger met respectievelijk 75% en 69%.

9. Middelengebruik

9.1. Roken

Roken is slecht voor de gezondheid en is zowel geestelijk als lichamelijk verslavend. Het is korte tijd opwekkend, maar heeft ook trillende handen of een snellere hartslag tot gevolg. Op lange termijn heeft roken nadelige gevolgen voor de gezondheid: het zorgt niet alleen voor een slechte conditie maar vergroot ook de kans op hart- en vaatziekten, bronchitis en kanker.

9.1.1. Belangrijkste uitkomsten

39% van de jongeren heeft wel eens gerookt. 18% rookte op het moment van het onderzoek, waarvan 9% iedere dag. 43% van de rokende jongeren rookt meer dan een pakje per week. Het percentage jongeren dat rookt stijgt naarmate ze ouder worden. In het VMBO wordt vaker gerookt dan in HAVO en VWO. Niet alleen het percentage is hoger onder de oudere jongeren en VMBO-leerlingen, ook het aantal sigaretten dat zij per week roken.

9.1.2. Meting van roken

‘Heb je wel eens gerookt?’ was de beginvraag, om het percentage jongeren dat ooit heeft gerookt, vast te stellen. Vervolgens is gevraagd hoe vaak jongeren op het moment van het onderzoek roken en hoeveel sigaretten ze roken.

Roken en alcohol- of drugsgebruik hangen vaak samen. Omdat jongeren onder de 16 het advies krijgen geen alcoholische dranken te drinken, worden daarom de resultaten ook voor het rookgedrag gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.1.3. Resultaten in detail

Tabel 28 Wel eens gerookt hebben

		Wel eens gerookt	
		nee	ja
		%	%
totaal		61%	39%
geslacht	jongen	61%	39%
	meisje	62%	38%
leeftijd*	12-15 jr	68%	32%
	16-18 jr	46%	54%
opleiding*	VMBO-b	52%	48%
	VMBO-t	62%	38%
	HAVO	63%	37%
	VWO	75%	25%

* significant verschil

Tabel 29 Frequentie van roken op dit moment

		roken nu			
		ik rook nu niet	<1x per week	≥1x per week, niet	
				iedere dag	iedere dag
		%	%	%	%
totaal		82%	5%	4%	9%
geslacht	jongen	81%	5%	4%	10%
	meisje	83%	5%	4%	9%
leeftijd*	12-15 jr	86%	4%	3%	7%
	16-18 jr	72%	7%	6%	15%
opleiding*	VMBO-b	75%	4%	4%	17%
	VMBO-t	83%	5%	3%	9%
	HAVO	84%	6%	4%	6%
	VWO	91%	4%	3%	2%

* significant verschil

Tabel 30 Gemiddeld aantal gerookte sigaretten, per week (bij jongeren die roken)

		aantal sigaretten per week	
		minder dan pakje	meer dan 1 pakje
		per week	per week
		%	%
totaal		57%	43%
geslacht	jongen	55%	45%
	meisje	59%	41%
leeftijd*	12-15 jr	61%	39%
	16-18 jr	53%	47%
opleiding*	VMBO-b	53%	47%
	VMBO-t	58%	42%
	HAVO	64%	36%
	VWO	82%	18%

* significant verschil

9.1.4. Patronen en relaties

Het percentage jongeren dat nu rookt, is het hoogst in de oudste groep en onder VMBO-basis (25%) leerlingen. VWO leerlingen roken het minst vaak (9%). Onder VMBO-theoretisch en HAVO leerlingen is dit respectievelijk 17% en 16%.

Van de jongeren die nu roken, rookt 43% meer dan een pakje per week. 39% van de 12-15 jarige rokers rookt 21 sigaretten of meer per week, bij 15-18 jarigen is dit opgelopen tot 47%. Onder lager opgeleide jongeren is het percentage dat 21 sigaretten of meer rookt per week, veel hoger dan bij hoger opgeleide jongeren.

9.1.5. Vergelijking

In Drenthe rookt 18% van de 12-18 jarigen ten tijde van het onderzoek en rookt 9% dagelijks. Het percentage rokers en dagelijkse rokers in Drenthe is vergelijkbaar met landelijke en Friese cijfers. In Friesland rookt 20% van de leerlingen op het moment van het onderzoek en 11% rookt daar dagelijks. Landelijke cijfers wijzen uit dat 9% van de leerlingen van het voortgezet onderwijs elke dag rookt. In 2007 was het percentage rokers onder 10- tot en met 19-jarigen in Nederland 22%.

9.1.6. Trends

Niet-roken wordt onder jongeren steeds meer de sociale norm. Landelijk onderzoek toont aan dat het percentage scholieren dat ooit gerookt heeft, daalde tussen 2003 en 2005. Deze daling zien we in Drenthe ook bij de 13-14 jarigen en 15-16 jarigen, in 2004 had 38% van de 13-14 jarigen en 58% van de 15-16 jarigen ooit gerookt. In 2008 heeft 28% van de 13-14 jarigen en 50% van de 15-16 jarigen ooit gerookt.

9.2. Alcohol

De risico's van alcoholgebruik onder jongeren zijn groot. Langdurig zwaar alcoholgebruik, maar ook incidenteel overmatig alcoholgebruik kan de hersenontwikkeling onherstelbaar beschadigen. Jongeren zijn gevoeliger voor alcoholische schade dan volwassenen. Wie op jonge leeftijd begint met het drinken van alcohol, loopt bovendien meer kans op schadelijk drinkgedrag op latere leeftijd. Korte-termijneffecten van een schadelijk alcoholpatroon zijn bijvoorbeeld verwondingen, ongevallen, alcoholvergiftiging en risicovol seksueel gedrag.

9.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren geeft 64% aan wel eens alcohol te hebben gedronken.

De volgende resultaten hebben alleen betrekking op de groep jongeren die alcohol drinken.

Van de jongeren die alcohol hebben gedronken heeft 9% dit in de afgelopen vier weken elf keer of vaker gedaan. 23% geeft aan op een doordeweekse dag te drinken, een kwart van deze jongeren drinkt dan drie glazen of meer.

De meeste alcoholgebruikers drinken in het weekend, namelijk 86%. Dan wordt door deze jongeren ook méér gedronken, want 36% drinkt één of twee glazen op een weekenddag. De overige 64% drinkt meer. 57% van jongeren die alcohol drinken, geeft aan in de 4 weken voor het onderzoek, bij een of meer gelegenheden, vijf of meer glazen alcohol te hebben gedronken. 32% zegt in diezelfde periode een of meer keren aangeschoten of dronken te zijn geweest.

Jongeren drinken alcohol vooral in de eigen thuissituatie of bij anderen thuis. Ook de discotheek en het café zijn populair. 22% geeft aan in een keet of schuur te drinken.

'Mijn ouders vinden het goed', antwoordt 48% van de jongeren die alcohol drinken. Slechts 3% van de ouders verbiedt het, volgens de jongere.

Iets meer dan de helft (52%) van de jonge alcoholdrinkers denkt dat ze minder of veel minder drinken dan leeftijdsgenoten.

Alcoholgebruik onder jongens is groter dan onder meisjes. Hoe ouder de jongeren zijn, hoe meer jongeren alcohol gebruiken. Leerlingen van het VMBO drinken gemiddeld vaker en meer alcohol dan leerlingen van de overige onderwijsrichtingen.

Veel jongeren van 16-18 jaar die zijn gaan drinken geven aan dat ze hiermee een aantal jaren eerder zijn begonnen (meer dan 60% was op dat moment 14 jaar of jonger). Uit de resultaten van dit jeugdonderzoek komt naar voren dat op de leeftijd van 12-15 jaar weliswaar minder jongeren alcohol drinken dan de oudere jeugd, maar dat degene die het doen al wel frequent en stevig drinken voor hun leeftijd.

9.2.2. Meting van alcoholgebruik

In het jeugdonderzoek is op verschillende manieren navraag gedaan naar het alcoholgebruik van jongeren. Er is niet alleen gevraagd of de jongeren ooit wel eens alcohol hebben gedronken, maar ook wat voor drank ze nuttigen, hoe vaak en hoeveel alcohol ze drinken, hoe vaak ze dronken zijn geweest. Daarbij is gekeken naar de laatste vier weken, maar ook naar de jaren ervoor. Daarnaast zijn vragen gesteld over de leeftijd waarop ze voor het eerst alcohol dronken, waar ze alcohol drinken, wat de mening van hun ouders is over het alcoholgebruik en of ze denken of ze meer of minder drinken dan hun leeftijdsgenoten. Vanwege het advies om onder de 16 jaar geen zwak alcoholische dranken te drinken, worden de resultaten gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.2.3. Resultaten in detail

Tabel 31 Wel of niet ooit alcohol gedronken hebben

		wel/niet drinker	
		drinker	niet drinker
		%	%
totaal		64%	36%
geslacht*	jongen	66%	34%
	meisje	63%	37%
leeftijd*	12-15 jr	54%	46%
	16-18 jr	89%	11%
opleiding*	VMBO-b	69%	31%
	VMBO-t	62%	38%
	HAVO	62%	38%
	VWO	63%	37%

* significant verschil

**Tabel 32 Aantal keren alcohol gedronken hebben
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		alcohol gedronken in hele leven			
		minder dan 6 keer	6-10 keer	11-19 keer	>=20 keer
		%	%	%	%
totaal		22%	18%	11%	49%
geslacht*	jongen	21%	15%	9%	54%
	meisje	22%	22%	12%	44%
leeftijd*	12-15 jr	31%	23%	12%	34%
	16-18 jr	9%	12%	9%	70%
opleiding*	VMBO-b	26%	20%	8%	46%
	VMBO-t	26%	21%	12%	41%
	HAVO	19%	17%	10%	54%
	VWO	16%	17%	14%	53%

* significant verschil

**Tabel 33 Aantal keren alcohol gedronken hebben in afgelopen 4 weken
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		alcohol gedronken in afgelopen 4 weken				
		0 keer	1-3 keer	4-10 keer	11-19 keer	>=20 keer
		%	%	%	%	%
totaal		21%	41%	29%	3%	6%
geslacht*	jongen	21%	34%	33%	4%	8%
	meisje	20%	49%	25%	2%	3%
leeftijd*	12-15 jr	29%	44%	23%	2%	3%
	16-18 jr	9%	38%	37%	5%	10%
opleiding*	VMBO-b	24%	38%	30%	2%	5%
	VMBO-t	22%	42%	28%	3%	5%
	HAVO	19%	40%	32%	3%	6%
	VWO	18%	51%	23%	3%	5%

* significant verschil

Tabel 34 Type alcohol-houdende drank dat genuttigd wordt (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

	ja	nee
Bier	64%	36%
Wijn	29%	71%
Breezers	62%	38%
Mixdrankjes (zelf gemaakt)	47%	53%
Shooters	35%	65%
Alcopop	3%	97%
Likeur	23%	77%
Sterke drank puur	21%	79%
Sherry	13%	87%

Tabel 35 Frequentie van alcoholgebruik op de vier doordeweekse dagen (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		Hoeveel van vier doordeweekse dagen alcohol			
		2 of meer	1	minder dan 1	nooit
		%	%	%	%
totaal		5%	6%	11%	77%
geslacht*	jongen	7%	8%	13%	71%
	meisje	3%	4%	10%	83%
leeftijd*	12-15 jr	4%	5%	9%	83%
	16-18 jr	7%	9%	15%	69%
opleiding*	VMBO-b	8%	6%	9%	78%
	VMBO-t	5%	6%	10%	79%
	HAVO	4%	6%	13%	77%
	VWO	2%	6%	13%	78%

* significant verschil

**Tabel 36 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens doordeweekse dagen
(bij jongeren die op doordeweekse dagen alcohol drinken)**

		Hoeveel glazen alcohol op doordeweekse dagen			
		5 of meer	3 of 4	2	1
		%	%	%	%
totaal		12%	13%	17%	58%
geslacht*	jongen	16%	12%	21%	51%
	meisje	5%	14%	11%	71%
leeftijd	12-15 jr	11%	13%	15%	61%
	16-18 jr	12%	12%	19%	56%
opleiding*	VMBO-b	17%	16%	16%	52%
	VMBO-t	14%	14%	15%	57%
	HAVO	8%	11%	19%	62%
	VWO	3%	7%	23%	67%

* significant verschil

**Tabel 37 Frequentie van alcoholgebruik tijdens de drie weekend-dagen
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Hoeveel van drie weekend-dagen alcohol			
		3	1 of 2	minder dan 1	nooit
		%	%	%	%
totaal		7%	53%	26%	14%
geslacht*	jongen	11%	52%	23%	14%
	meisje	2%	55%	29%	14%
leeftijd*	12-15 jr	5%	44%	31%	20%
	16-18 jr	10%	67%	18%	5%
opleiding*	VMBO-b	8%	55%	22%	15%
	VMBO-t	7%	48%	27%	18%
	HAVO	6%	55%	26%	13%
	VWO	4%	55%	31%	9%

* significant verschil

**Tabel 38 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens weekend-dagen
(bij jongeren die op weekend-dagen alcohol drinken)**

		Hoeveel glazen alcohol op weekend-dagen			
		7 of meer	5 of 6	3 of 4	1 of 2
		%	%	%	%
totaal		26%	17%	21%	36%
geslacht*	jongen	35%	15%	15%	34%
	meisje	16%	18%	26%	39%
leeftijd*	12-15 jr	19%	14%	20%	48%
	16-18 jr	35%	21%	22%	23%
opleiding*	VMBO-b	29%	15%	20%	36%
	VMBO-t	24%	16%	20%	41%
	HAVO	28%	20%	19%	32%
	VWO	18%	19%	24%	38%

* significant verschil

**Tabel 39 Vijf of meer drankjes met alcohol gedronken hebben bij één
gelegenheid, afgelopen vier weken
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Hoe vaak afgelopen 4 weken 5 of meer drankjes alcohol per gelegenheid			
		nooit	1-2 keer	3-6 keer	7 of meer
		%	%	%	%
totaal		43%	34%	17%	6%
geslacht*	jongen	38%	32%	20%	10%
	meisje	48%	36%	13%	3%
leeftijd*	12-15 jr	52%	33%	11%	4%
	16-18 jr	30%	36%	25%	9%
opleiding*	VMBO-b	36%	36%	19%	9%
	VMBO-t	45%	34%	16%	6%
	HAVO	42%	35%	17%	6%
	VWO	53%	30%	13%	4%

* significant verschil

Tabel 40 Frequentie van ooit dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		dronken/aangeschoten in hele leven				
		nooit	1-2 keer	3-5 keer	6-10 keer	11 keer of meer
		%	%	%	%	%
totaal		37%	25%	17%	10%	12%
geslacht*	jongen	37%	23%	15%	9%	16%
	meisje	37%	27%	18%	10%	7%
leeftijd*	12-15 jr	48%	26%	14%	7%	5%
	16-18 jr	21%	24%	21%	13%	21%
opleiding*	VMBO-b	39%	27%	14%	10%	10%
	VMBO-t	41%	25%	17%	7%	10%
	HAVO	33%	26%	17%	11%	14%
	VWO	36%	24%	18%	11%	11%

* significant verschil

Tabel 41 Frequentie van dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol, afgelopen vier weken (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		dronken/aangeschoten in 4 wk			
		nooit	1-3 keer	4-10 keer	11 keer of meer
		%	%	%	%
totaal		68%	26%	4%	2%
geslacht*	jongen	65%	26%	6%	2%
	meisje	72%	25%	3%	1%
leeftijd*	12-15 jr	77%	19%	3%	1%
	16-18 jr	56%	35%	7%	2%
opleiding*	VMBO-b	69%	24%	4%	2%
	VMBO-t	72%	22%	4%	2%
	HAVO	64%	31%	5%	1%
	VWO	70%	25%	4%	0%

* significant verschil

**Tabel 42 Plek waar alcohol gedronken wordt
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

	geslacht		leeftijd		opleiding				totaal
	jongen	meisje	12-15 jr	16-18 jr	VMBO-b	VMBO-t	HAVO	VWO	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Drink thuis alleen ^{1,3}	15%	7%	11%	11%	14%	13%	9%	6%	11%
Drink thuis met anderen ^{1,2}	53%	58%	52%	62%	55%	54%	56%	58%	56%
Drink bij anderen thuis ^{2,3}	51%	52%	44%	62%	50%	47%	55%	52%	51%
Drink of schoolfeest ^{2,3}	14%	13%	12%	16%	14%	14%	13%	9%	14%
Drink in discotheek ^{1,2,3}	50%	60%	44%	71%	52%	51%	58%	57%	55%
Drink in cafe ^{2,3}	40%	41%	26%	61%	35%	32%	46%	54%	40%
Drink in restaurant ^{2,3}	17%	18%	10%	29%	14%	13%	19%	25%	17%
Drink in sportkantine ^{1,2,3}	17%	5%	7%	19%	11%	8%	12%	15%	12%
Drink op straat ^{1,3}	18%	13%	16%	16%	18%	19%	13%	8%	16%
Drink in keet / hok / schuur ^{1,3}	26%	19%	23%	21%	28%	25%	20%	13%	22%

¹ verschil tussen jongens en meisjes

² verschil tussen leeftijdsgroepen

³ verschil tussen opleidingsniveau's

**Tabel 43 Mening van ouders over het alcoholgebruik van hun kind
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

	mening ouders alcoholgebruik					
	vinden dat minder					
	goed	moet drinken	raden af	verbieden	weten niet	zeggen er niets van
	%	%	%	%	%	%
totaal	48%	4%	19%	3%	9%	16%
geslacht* jongen	48%	6%	20%	4%	8%	15%
meisje	49%	3%	18%	3%	11%	18%
leeftijd* 12-15 jr	38%	3%	23%	5%	14%	16%
16-18 jr	64%	5%	12%	0%	3%	16%
opleiding* VMBO-b	43%	6%	18%	4%	12%	18%
VMBO-t	44%	3%	22%	4%	11%	16%
HAVO	52%	4%	17%	3%	10%	15%
VWO	57%	3%	17%	3%	4%	16%

* significant verschil

Tabel 44 Relatieve mate van alcoholgebruik ten opzichte van leeftijdsgenoten (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		alcoholgebruik tov leeftijdsgenoten				
		niet meer, niet				
		veel meer	iets meer	minder	minder	veel minder
		%	%	%	%	%
totaal		3%	11%	34%	30%	22%
geslacht*	jongen	4%	15%	35%	27%	19%
	meisje	3%	8%	32%	33%	25%
leeftijd*	12-15 jr	4%	11%	32%	29%	24%
	16-18 jr	3%	12%	35%	31%	18%
opleiding*	VMBO-b	5%	11%	32%	29%	23%
	VMBO-t	4%	11%	35%	26%	24%
	HAVO	3%	12%	33%	34%	18%
	VWO	2%	13%	33%	31%	22%

* significant verschil

Figuur 1 Leeftijd bij eerste alcoholgebruik (bij jongeren van 16-18 jaar die ooit alcohol hebben gedronken)

9.2.4. Patronen en relaties

Wie, wat en waar

Meer jongens dan meisjes gaven aan wel eens alcohol te hebben gedronken. In de oudste leeftijdscategorie hebben meer jongeren wel eens alcohol gedronken dan in de jongere categorie.

VMBO-basis leerlingen gaven vaker aan alcohol te hebben gedronken dan leerlingen van de andere opleidingen. Allochtone jongeren drinken minder vaak alcohol dan autochtone.

Het percentage drinkers in de groep jongeren met vader en moeder thuis is lager dan bij jongeren uit een andere gezinssituatie.

Alle volgende resultaten hebben alleen betrekking op de groep jongeren die alcohol drinken.

In figuur 1 is voor de leeftijdscategorie 16-18 jaar te zien dat veel jongeren ruim voor hun 16e voor het eerst alcohol dronken.

De populairste drankjes onder de alcoholgebruikers zijn bier en breezers.

De belangrijkste plek waar jongeren alcohol drinken is in de thuissituatie. Meer dan de helft van de jongeren drinkt thuis, met of bij anderen. Andere populaire locaties waar jongeren drank gebruiken, zijn de discotheek en het café. 22% geeft aan in een keet/hok/schuur te drinken.

Aantal keren alcohol in de afgelopen 4 weken

Van de jongeren die alcohol drinken gaf 69% aan, in de afgelopen vier weken een alcoholhoudende drank te hebben genuttigd. 41% had dit 1-3 keer gedaan en 9% meer dan 11 keer in de aangegeven periode. Jongens hebben dit frequenter gedaan dan meisjes. Meer oudere jeugd die van 12-15 jaar gaf aan te hebben gedronken in de laatste vier weken. Meer leerlingen van het VMBO hebben gedronken en zij hebben dit ook frequenter gedaan in de afgelopen vier weken. Meer allochtone jongeren gaven aan te hebben gedronken. Dat zien we ook bij jongeren uit eenoudergezinnen: zij drinken gemiddeld vaker dan jongeren uit gezinnen met vader en moeder.

Alcohol door de week

Jongeren die alcohol drinken, doen dit voornamelijk in het weekend. Toch drinkt 23% ook op doordeweekse dagen. Meer jongens dan meisjes doen dit. Ook komt doordeweeks drinken vaker voor bij 16-18 jarigen. Jongeren van het VMBO-basis drinken op meer doordeweekse dagen. Jongeren uit eenoudergezinnen drinken relatief vaker door de week.

Van de jongeren die door de week alcohol gebruiken, drinkt 58% één glas. Jongens drinken meer glazen dan meisjes. De opleidingsniveaus laten ook een verschil zien. VWO-leerlingen drinken vaker één glas als ze door de week drinken en met name leerlingen van het VMBO drinken meerdere glazen.

Alcohol in het weekend

14% van de jeugdige drinkers drinkt nooit alcohol in het weekend, 86% dus wel. Ook hier is eenzelfde patroon te zien. Hoewel jongens en meisjes in gelijke mate aangeven in het weekend alcohol te drinken, zijn er relatief meer jongens die 3 dagen in het weekend alcohol gebruiken. De oudere jeugd drinkt regelmatig in het weekend, vergeleken met de jongere groep. Bij de resultaten naar opleidingsniveau valt op dat VWO-leerlingen vaker aangeven in het weekend alcohol te drinken, maar ze doen het minder frequent dan leerlingen van de andere opleidingen.

Allochtone jongeren geven ongeveer even vaak aan, in het weekend te drinken als andere jongeren, maar ze doen het wel op meer dagen. Dat beeld zien we ook bij jongeren uit eenoudergezinnen.

Jongeren drinken stevig in het weekend. Van de jongeren die in het weekend drinken geeft 36% aan op zo'n dag één of twee glazen te drinken. 43% drinkt er vijf of meer. Het zijn met name jongens, 16-18 jarigen en leerlingen van het VMBO-basis onderwijs die veel alcohol drinken in het weekend. Ook allochtone jongeren en leerlingen uit eenoudergezinnen drinken vaker vijf of meer glazen op een dag in het weekend.

Binge drinken en aangeschoten zijn

Er is sprake van binge drinken wanneer bij één gelegenheid vijf of meer glazen alcohol gedronken wordt.

57% van de jongeren die alcohol drinkt geeft aan dit in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek te hebben gedaan. Jongens doen vaker aan binge drinken dan meisjes, de oudste groep vaker dan de jongste, en VMBO-basis leerlingen vaker dan anderen. Jongeren van allochtone afkomst en uit eenoudergezinnen antwoorden vaker dat ze in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek bij een gelegenheid vijf of meer glazen alcohol hebben gedronken.

Aan de jongeren die alcohol drinken is ook gevraagd hoe vaak ze dronken zijn geweest in hun hele leven en in de laatste vier weken. 32% geeft aan in de afgelopen vier weken dronken te zijn geweest. Meer jongens dan meisjes zijn dronken geweest en het zelfde geldt voor 16-18 jarigen in vergelijking met 12-15 jarigen. Onder HAVO-scholieren is het percentage hoger dan bij andere opleidingsniveaus. Jongeren uit eenoudergezinnen zijn ook vaker dronken geweest dan anderen.

Mening van ouders en eigen beleving

Wat vinden ouders van alcoholgebruik? Ze keuren het goed, aldus 48% van de jongeren die alcohol gebruiken. Slechts 3% geeft aan dat ouders het alcoholgebruik verbieden.

Jongens antwoordden vaker dan meisjes dat hun ouders vinden dat ze minder moeten drinken, meisjes gaven vaker dan jongens aan dat ouders het niet weten of er niets van zeggen.

Van de 12-15 jarigen geeft 38% aan dat hun ouders het goed vinden dat zij alcohol drinken. Volgens 23% raden hun ouders het af, 5% zegt dat ze het echt verbieden. 14% van de jongeren zegt dat hun ouders niet op de hoogte zijn van hun alcoholgebruik.

Ouders van VWO leerlingen (57%) en ouders van HAVO leerlingen (52%) vinden het vaker goed dat hun kind alcohol drinkt in vergelijking met ouders van VMBO-basis (43%) en VMBO-theoretisch leerlingen (44%). Meer ouders van jongeren van het VMBO en HAVO weten niet dat hun kind drinkt (10-12%) dan ouders van VWO-leerlingen (4%).

Als laatste is gevraagd of de jongeren denken dat ze meer of minder drinken dan hun leeftijdsgenoten. Meer dan de helft denkt dat ze minder dan leeftijdsgenoten drinken. Meer meisjes dan jongens en meer 12-15 jarigen dan 16-18 jarigen denken dit.

9.2.5. Vergelijking

Gegevens uit Friesland laten zien dat 63% al eens alcohol heeft gedronken. Dit komt overeen met het percentage in Drenthe (64%). Landelijke cijfers laten zien dat 79% van de 12-19 jarigen ervaring heeft met alcohol.

9.2.6. Trends

Onder 13-14 jarigen en 15-16 jarigen wordt er in het huidige onderzoek door minder jongeren aangegeven dat ze wel eens alcohol hebben gedronken. Gaf in 2004 nog 38% van de 13-14 jarigen aan nooit alcohol te hebben gedronken, in 2008 was dit 53%. Tien procent van de 15-16 jarigen gaf in 2004 aan nooit alcohol te hebben gedronken, in 2008 was dit twee keer zo veel (20%).

9.3. Drugsgebruik

Hoewel cannabis niet sterk verslavend is, lopen jongeren die langdurig cannabis gebruiken een groter risico om ervan afhankelijk te worden. Ook is de stap naar harddrugs kleiner. Jonge blowers lopen bovendien een groter risico op een psychiatrische stoornis later in het leven. Cannabisgebruik hangt vaak samen met ander probleemgedrag, zoals agressie, spijbelen en slechte schoolprestaties.

9.3.1. Belangrijkste uitkomsten

7% van de jongeren heeft cannabis gebruikt in de vier weken vóór het onderzoek. Andere verdovende middelen worden door 1-2% van de jongeren gebruikt.

Cannabisgebruik in de laatste vier weken voor het onderzoek komt het meest voor bij jongens, jongeren van 16-18 jaar en VMBO- en HAVO-leerlingen.

6% van alle jongeren geeft aan wel eens op één avond zowel alcohol als wiet/hasj te hebben gebruikt. Meer jongens dan meisjes hebben deze middelen in combinatie gebruikt. Ook was het percentage hoger bij de oudste groep jongeren. Het percentage jongeren uit niet-complete gezinnen dat op één avond hasj of wiet samen met alcohol gebruikt is hoger (9-11%) dan bij jongeren met een vader en moeder thuis (5%).

9.3.2. Meting van drugsgebruik

Naast het gebruik van hasj of wiet is ook gevraagd naar het gebruik van andere verdovende middelen zoals XTC, cocaïne, amfetaminen en GHB. Telkens is gevraagd hoe vaak ze het in hun hele leven hebben gebruikt en hoe vaak in de 4 weken voor het onderzoek.

Roken en alcohol- of drugsgebruik hangen vaak samen. Omdat jongeren onder de 16 het advies krijgen geen alcoholische dranken te drinken, worden daarom de resultaten ook voor het rookgedrag gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.3.3. Resultaten in detail

Tabel 45 Gebruik van hasj of wiet, hele leven en in de laatste 4 weken

		cannabis ooit		cannabis (4wk)	
		nooit	ooit gebruikt	niet	gebruikt (4 wk)
		%	%	%	%
totaal		84%	16%	93%	7%
geslacht*	jongen	82%	18%	91%	9%
	meisje	86%	14%	94%	6%
leeftijd*	12-15 jr	90%	10%	95%	5%
	16-18 jr	69%	31%	87%	13%
opleiding*	VMBO-b	83%	17%	91%	9%
	VMBO-t	86%	14%	93%	7%
	HAVO	83%	17%	93%	7%
	VWO	86%	14%	96%	4%

* significant verschil

Tabel 46 Gebruik van middelen, hele leven

	nooit	ooit gebruikt
XTC ooit	98%	2%
cocaine ooit	98%	2%
paddos ooit	98%	2%
amfetamine ooit	98%	2%
heroïne ooit	99%	1%
GHB ooit	99%	1%

Tabel 47 Gebruik van middelen, afgelopen 4 weken

	niet	gebruikt (4 wk)
XTC (4wk)	99%	1%
cocaine (4wk)	98%	2%
paddos (4wk)	99%	1%
amfetamine (4wk)	99%	1%
heroïne (4wk)	99%	1%
GHB (4wk)	99%	1%

Tabel 48 Gebruik van alcohol en drugs op één avond

		alcohol en drugs op 1 avond	
		nee	ja, alc+wiet
		%	%
totaal		93%	6%
geslacht*	jongen	91%	7%
	meisje	95%	5%
leeftijd*	12-15 jr	96%	3%
	16-18 jr	87%	12%
opleiding	VMBO-b	93%	6%
	VMBO-t	94%	5%
	HAVO	93%	7%
	VWO	95%	5%

* significant verschil

9.3.4. Patronen en relaties

16% van de jongeren heeft ooit wel eens cannabis gebruikt en 7% deed dat in de 4 weken voor het onderzoek. Voor andere verdovende middelen ligt het percentage op 1-2%. Cannabisgebruik in de laatste vier weken voor het onderzoek komt het meest voor bij jongens, jongeren van 16-18 jaar en VMBO- en HAVO-leerlingen.

Vergeleken met autochtone jongeren is het percentage allochtone jongeren dat cannabis gebruikt hoger. Het zelfde geldt voor jongeren uit eenoudergezinnen vergeleken met anderen. 6% van alle jongeren geeft aan wel eens een combinatie van alcohol en wiet/hasj te hebben gebruikt.

9.3.5. Vergelijking

In Friesland had 19% van de 12 t/m 18 jarigen ooit al eens cannabis gebruikt, 9% gebruikte dit in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek: iets hoger dan de Drentse cijfers (respectievelijk 16% en 7%), die op hun beurt iets hoger uitvallen dan de landelijke cijfers uit 2007. Landelijk had 17% van de 12-19 jarigen ooit cannabis gebruikt en 8% in maand voorafgaand aan het onderzoek cannabis gebruikt. Landelijk gebruikte een kleine 2% van de 12-19 jarigen XTC en 2% gebruikte cocaïne.

9.3.6. Trends

In 2004 had 8% van de 13-14 jarigen en 27% van de 15-16 jarigen in zijn of haar leven ooit softdrugs (hasj/wiet) gebruikt en had 25% van de 13-16 jarigen de afgelopen 4 weken hasj/wiet gebruikt. De percentages van vergelijkbare leeftijdscategorieën lijken in 2008 iets lager te zijn, 6% van de 13-14 jarigen en 23% van de 15-16 jarigen had in 2008 ooit cannabis gebruikt. Het gebruik in de afgelopen 4 weken was respectievelijk 3% en 10%.

10. Seksualiteit

Jongeren experimenteren met seks en relaties. Seks is leuk, maar heeft ook minder leuke kanten. Angst, schuldgevoel en schaamte kunnen een rol spelen. En onveilig vrijen vergroot de kans op een seksueel overdraagbare aandoening of een onbedoelde zwangerschap.

10.1. Belangrijkste uitkomsten

22% van alle jongeren heeft al eens geslachtsgemeenschap gehad. Het percentage is het hoogst in de oudste leeftijdsgroep, en bij leerlingen van VMBO-basis en HAVO.

46% van jongeren met seksuele ervaring heeft al met meer dan één persoon geslachtsgemeenschap gehad. 53% van de seksueel actieve jongeren vrijt onveilig, omdat ze niet altijd een condoom gebruiken. Jongeren die geen condoom gebruiken geven als belangrijkste redenen aan dat ze de pil of een ander voorbehoedsmiddel gebruiken, dat ze vaste verkering hebben en/of dat ze elkaar vertrouwen.

10.2. Meting van seksueel gedrag

Aan jongeren werd gevraagd of ze wel eens geslachtsgemeenschap hebben gehad, op welke leeftijd ze dit voor het eerst hebben gedaan en met hoeveel personen ze hebben gevreeën. Vervolgens zijn er vragen gesteld over het gebruik van condooms, andere anticonceptie en de eventuele redenen om geen condooms te gebruiken.

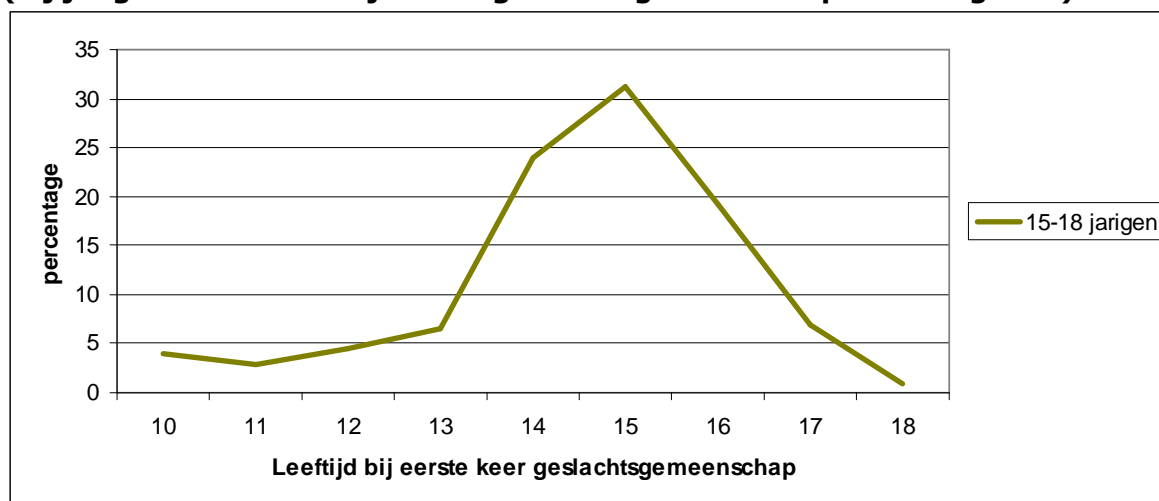
10.3. Resultaten in detail

Tabel 49 Ooit met iemand geslachtsgemeenschap gehad

		geslachtsgemeenschap	
		nooit	ja
		%	%
totaal		78%	22%
geslacht	jongen	79%	21%
	meisje	78%	22%
leeftijd*	12-14 jr	95%	5%
	15-18 jr	66%	34%
opleiding*	VMBO-b	73%	27%
	VMBO-t	84%	16%
	HAVO	78%	22%
	VWO	82%	18%

* significant verschil

**Figuur 2 Leeftijd bij eerste geslachtsgemeenschap
(bij jongeren van 15-18 jaar die geslachtsgemeenschap hebben gehad)**

**Tabel 50 Aantal verschillende personen waarmee geslachtsgemeenschap gehad
(bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)**

		Aantal partners	
		1 persoon	2 personen of meer
		%	%
totaal		54%	46%
geslacht*	jongen	47%	53%
	meisje	60%	40%
leeftijd	12-14 jr	50%	50%
	15-18 jr	54%	46%
opleiding*	VMBO-b	45%	55%
	VMBO-t	51%	49%
	HAVO	62%	38%
	VWO	69%	31%

* significant verschil

Tabel 51 Gebruik van condooms bij geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)

		Condoom gebruik		
		ja, altijd	meestal, soms	nooit
		%	%	%
totaal		47%	38%	15%
geslacht*	jongen	54%	31%	15%
	meisje	41%	45%	14%
leeftijd*	12-14 jr	54%	18%	28%
	15-18 jr	46%	40%	13%
opleiding*	VMBO-b	52%	34%	14%
	VMBO-t	53%	30%	18%
	HAVO	45%	43%	12%
	VWO	39%	45%	16%

* significant verschil

Tabel 52 Gebruik van condoom en andere voorbehoedsmiddelen bij laatste keer geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)

		voorbehoedsmiddel laatste keer				
		alleen condoom	condoom en	geen condoom, wel	geen voorbehoeds- middel	ik weet het niet meer
			(mogelijk) iets anders	(mogelijk) iets anders		
		%	%	%	%	%
		totaal		24%	32%	31%
geslacht*	jongen	27%	36%	21%	8%	9%
	meisje	21%	27%	41%	7%	4%
leeftijd*	12-14 jr	35%	24%	9%	17%	14%
	15-18 jr	23%	32%	33%	6%	5%
opleiding*	VMBO-b	29%	30%	23%	12%	6%
	VMBO-t	29%	27%	27%	7%	10%
	HAVO	22%	36%	33%	5%	4%
	VWO	14%	33%	43%	5%	4%

* significant verschil

Tabel 53 Reden om geen condoom te gebruiken bij laatste keer geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad en geen condoom gebruikten)

	Ja	Nee
Geen condoom omdat zelf niet wilde	16%	84%
Geen condoom omdat de ander niet wilde	14%	86%
Geen condoom omdat ik niet durfde te zeggen dat ik met condooms wilde vrijen	4%	96%
Geen condoom omdat we teveel gedronken hadden	10%	90%
Geen condoom omdat wer er niet aan dachten	15%	85%
Geen condoom omdat we elkaar vertrouwden	42%	58%
Geen condoom omdat we geen condooms bij ons hadden	18%	82%
Geen condoom omdat de pil of een ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt	65%	35%
Geen condoom omdat vrijen met condooms zo onhandig is of moeilijk	14%	86%
Geen condoom omdat wij vaste verkering hadden	43%	57%
Geen condoom omdat vrijen met condoom niet zo lekker is	31%	69%

10.4. Patronen en relaties

Seksuele ervaring

Van de 12 tot en met 14 jarigen heeft één op de 20 (5%) al eens geslachtsgemeenschap gehad, bij 15 tot en met 18 jarigen is dit opgelopen tot één op de drie (34%).

Jongeren van VMBO-basis en HAVO hebben vaker geslachtsgemeenschap gehad dan jongeren van andere opleidingen. 32% van de jongeren uit een eenoudergezin heeft seksuele ervaring. Dat is significant meer dan jongeren uit andere gezinssamenstellingen.

Uit figuur 2 blijkt dat van de groep 15-18 jarigen met seksuele ervaring, de meesten voor de eerste keer geslachtsgemeenschap hebben gehad toen ze 14-15 jaar waren.

De hiernavolgende resultaten hebben alleen betrekking op de groep jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad.

Bijna de helft (46%) van de jongeren gaf aan geslachtsgemeenschap te hebben gehad met meer dan één persoon. Meer jongens dan meisjes hebben verschillende partners gehad. Ook is er een verschil naar opleidingsniveau; relatief meer jongeren van het VMBO hebben met meerdere personen seks gehad vergeleken met HAVO- en VWO-leerlingen. Ook het percentage in de groep jongeren uit eenoudergezinnen is hoger vergeleken met andere jongeren.

Condoomgebruik en andere voorbehoedmiddelen

Jongeren kregen ook vragen voorgelegd over hun condoomgebruik en het gebruik van andere voorbehoedsmiddelen. 47% van de jongeren gaf aan dat zij altijd condooms hebben gebruikt tijdens het vrijen en 15% gaf aan nooit een condoom te gebruiken. Meer jongens dan meisjes geven aan een condoom te gebruiken. Bij de jongste leeftijdscategorie valt op dat weliswaar het percentage dat altijd een condoom gebruikt hoger is dan bij de 15-18 jarigen, maar dat het percentage jongeren dat aangeeft nooit een condoom te gebruiken twee zo hoog is vergeleken met de oudere jeugd.

Een ander opvallend gegeven is dat naarmate het opleidingsniveau hoger is, het percentage jongeren dat aangeeft altijd een condoom te gebruiken lager wordt. Jongeren uit eenoudergezinnen geven ook vaker aan dat ze niet consequent een condoom gebruiken.

Om een beeld te krijgen hoe veilig Drentse jongeren vrijen, is een combinatie gemaakt van de antwoorden op de vragen of ze de laatste keer een condoom hebben gebruikt en of ze de laatste keer een ander voorbehoedmiddel, dan een condoom, hebben gebruikt.

Dan komt naar voren dat een derde van de jongeren de laatste keer een condoom samen met een ander voorbehoedmiddel heeft gebruikt. Een kwart gebruikt alleen een condoom en een derde gebruikt alleen een ander voorbehoedmiddel, zoals de (prik)pil of het spiraaltje. 7% van de jongeren met seksuele ervaring heeft de laatste keer helemaal geen voorbehoedmiddel gebruikt. Overige opvallende resultaten in tabel 52 zijn, dat meer meisjes alleen een ander voorbehoedmiddel gebruiken en geen condoom. Dat in de jongste groep 17% de laatste keer helemaal zonder bescherming seks heeft gehad. In de oudste groep vrijt een derde weliswaar met een ander voorbehoedmiddel, maar toch nog zonder condoom. Tussen de verschillende schoolsoorten valt op dat het grootste deel van de VWO-ers de laatste keer alleen een ander anticonceptiemiddel heeft gebruikt. Van de leerlingen van het VMBO geeft een hoger percentage aan dat ze de laatste keer dat ze seks hebben gehad, ze dit zonder enige vorm van bescherming deden.

De jongeren konden op de vragen over het al dan niet gebruiken van anticonceptie bij de laatste keer dat ze seks hadden gehad, ook aangeven dat ze het niet meer wisten. 6% geeft aan dat ze niet meer wisten of ze condooms dan wel andere anticonceptie hadden gebruikt. Jongens en 12-14 jarigen weten dit vaker niet meer dan meisjes en 15-18 jarigen.

Op de vraag waarom er geen condoom werd gebruikt waren de belangrijkste redenen: dat er al een ander voorbehoedmiddel werd gebruikt, 'vaste verkering', 'we vertrouwen elkaar' en 'vrijen met een condoom is niet zo lekker'.

10.5. *Vergelijking*

De Drentse cijfers over seksueel gedrag en condoomgebruik zijn vergelijkbaar met de cijfers uit Friesland. Het percentage jongeren in Drenthe dat al eens geslachtsgemeenschap heeft gehad is echter lager dan landelijke cijfers. Landelijke cijfers uit 2005 wijzen uit dat 7% van de 12-14 jarigen en 42% van de 15-18 jarigen al eens geslachtsgemeenschap heeft gehad (5% en 34% in Drenthe). Landelijk onderzoek wijst ook uit dat lager opgeleiden meer seksuele ervaring hebben maar niet onveiliger vrijen: in dat opzicht wijken de Drentse cijfers af.

10.6. *Trends*

Uit cijfers van het jeugdonderzoek uit 2004 blijkt dat 6% van de 13-14 jarigen en 30% van de 15-16 jarigen al eens geslachtsgemeenschap heeft gehad. Voor dezelfde leeftijdsgroep was het percentage in 2008 vergelijkbaar met respectievelijk 7% en 29%.

11. Sociale omgeving

11.1. *Ingrijpende gebeurtenissen*

Een ingrijpende of stressvolle gebeurtenis kan een flinke impact hebben op het leven van jongeren. Hun psychische gezondheid en ontwikkeling kunnen onder druk komen te staan.

11.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Ongeveer tweederde van de jongeren heeft al een overlijden meegemaakt. 28% heeft een ingrijpende verhuizing of migratie meegemaakt en 22% geeft aan dat de ouders regelmatig ruzie hebben.

11.1.2. Meting van ingrijpende gebeurtenissen

In dit jeugdonderzoek is de leerlingen een lijst van 23 ingrijpende gebeurtenissen voorgelegd. Deze hadden betrekking op bijvoorbeeld overlijden van een naaste, ziekte en/of ziekenhuisopnamen, financiële problematiek of problemen in de thuissituatie. De jongeren konden van elk van de gebeurtenissen aangeven of ze die nu nog meemaken, dan wel ooit hebben meegemaakt.

11.1.3. Resultaten in detail

Tabel 54 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen

	Nooit meegemaakt	Meegemaakt
Overlijden broer/zus	98%	2%
Overlijden ouder(s)	97%	3%
Overlijden iemand anders	37%	63%
Ziekte/ziekenhuisopname van jezelf	89%	11%
Ziekte ouders	81%	19%
Ziekte broer/zus	91%	9%
Psychische problemen ouders	95%	5%
Psychische problemen broer/zus	95%	5%
Regelmatige ruzie tussen ouders	78%	22%
Echtscheiding	82%	18%
Problemen met nieuwe ouder	93%	7%
Geweld of mishandeling tussen ouders	97%	3%
Zelf gediscrimineerd worden	95%	5%
Zelf geldproblemen	92%	8%
Geldproblemen ouders	91%	9%
Verslaving ouders	97%	3%
Problemen met school	93%	7%
Problemen met werk ouders	94%	6%
Verhuizing	72%	28%
Woon- of huisvestingproblemen	98%	2%
Vluchten uit ander land	98%	2%
Zwanger geworden	99%	1%
Zwanger gemaakt	98%	2%

Tabel 55 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden

	Ja	Nee
scheiding of ruzie ouders	31%	69%
situatie binnen het gezin	37%	63%

Tabel 56 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden, naar geslacht, leeftijd en opleiding

		scheiding of ruzie ouders ^{1,3}		situatie binnen het gezin ^{1,2,3}	
		Ja	Nee	Ja	Nee
		%	%	%	%
totaal		31%	69%	37%	63%
geslacht	jongen	28%	72%	34%	66%
	meisje	34%	66%	41%	59%
leeftijd	12-14 jr	30%	70%	35%	65%
	15-18 jr	32%	68%	39%	61%
opleiding	VMBO-b	43%	57%	42%	58%
	VMBO-t	30%	70%	36%	64%
	HAVO	28%	72%	36%	64%
	VWO	23%	77%	34%	66%

¹ verschil tussen jongens en meisjes

² verschil tussen leeftijdsgroepen

³ verschil tussen opleidingsniveau's

11.1.4. Patronen en relaties

Jongeren maken ingrijpende gebeurtenissen of veranderingen mee in de context van het gezin en de leefomgeving waarin ze opgroeien, in hun schoolomgeving en in de sociale context van familieleden en klasgenoten. Een meerderheid van de jongeren heeft wel eens het overlijden van een dierbare meegemaakt (63%), en 28% heeft een verhuizing meegemaakt. Veel jongeren hebben ingrijpende gebeurtenissen in de context van het gezin ervaren die te maken hebben met ziekte, psychische problematiek of overlijden. Een belangrijke categorie van ingrijpende gebeurtenissen wordt gevormd door problemen die voortkomen uit echtscheiding en regelmatige ruzie tussen ouders.

Ingrijpende gebeurtenissen laten soms een onderlinge samenhang zien. Jongeren die een echtscheiding meemaakten, hebben vaak ook regelmatige ruzie tussen hun ouders ervaren, of problemen met een nieuwe ouder. Wanneer deze gebeurtenissen worden samengevoegd, dan blijkt dat 31% van de jongeren ervaring heeft met echtscheiding (en een nieuwe daaropvolgende gezinssituatie) of regelmatige ruzie tussen de ouders. Hierbij zijn de verschillen naar leeftijd niet groot, en blijken meisjes wat vaker een ervaring met echtscheiding of ruzie gerapporteerd te hebben dan jongens. Verder blijkt dat jongeren met een VMBO-basis opleiding beduidend vaker gebeurtenissen rondom echtscheiding of ruzie hebben meegemaakt dan jongeren met een andere opleiding.

Een ander cluster van samenhangende gebeurtenissen wordt gevormd door problemen die betrekking hebben op ziekte, psychische problemen of overlijden in de gezinssituatie. De volgende gebeurtenissen bleken onderling sterk aan elkaar gerelateerd te zijn: overlijden van je broer of zus, overlijden van je vader en/of moeder, langdurige ziekenhuisopname van (één) van je ouders, langdurige ziekenhuisopname van (één) van je broers of zussen, psychische ziekte van één van je ouders, psychische ziekte van broer of zus, geweld of mishandeling tussen je ouders, problemen met geld/inkomen van je ouders, en problemen met werk/werkloosheid van (één) van je ouders. 37% van de jongeren heeft ervaring (gehad) met deze gebeurtenissen of problemen; van de meisjes 41% en van de jongens 34%.

11.1.5. Vergelijking

In Friesland heeft 21% van de leerlingen regelmatig ruzie tussen de ouders meegemaakt, 17% een echtscheiding van de ouders en 17% een langdurige opname van (één van) de ouders meegemaakt. In Drenthe is dit respectievelijk 22%, 18% en 19%. Het percentage jongeren in Drenthe dat te maken heeft gehad met echtscheiding van de ouders komt overeen met landelijk cijfers van het CBS. Die cijfers wijzen uit dat één op de zes kinderen in zijn of haar jeugd te maken heeft gehad met echtscheiding van de ouders.

11.2. Mishandeling

Kindermishandeling is een probleem dat ernstige gevolgen voor de gezondheid kan hebben. In gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt, gaat het vaak om meerdere vormen tegelijk. Het letsel kan lichamelijk of psychisch van aard zijn en kan de sociale ontwikkeling van een kind ernstig in de weg staan. Slachtoffers ondervinden hier op latere leeftijd vaak nog gevolgen van.

11.2.1. Belangrijkste uitkomsten

In Drenthe is 21% van de jongeren wel eens getreiterd, gekleineerd of uitgescholden. 7% overkomt dit nu nog. 4% wordt wel eens lichamelijk mishandeld en 4% heeft dat vroeger meegemaakt. Door 9% van de jongeren is aangegeven dat ze een ongewenste seksuele ervaring hebben meegemaakt. Bij alle drie de vormen van mishandeling gaf 3 tot 5% van de jongeren aan dat ze de vraag niet wilden beantwoorden.

11.2.2. Meting van mishandeling

In dit jeugdonderzoek is gevraagd naar geestelijke mishandeling, zoals treiteren, kleineren, uitschelden en naar lichamelijke mishandeling, waarbij schoppen, slaan en vastbinden als voorbeelden werden genoemd. Als laatste is gevraagd of jongeren wel eens een seksuele ervaring met iemand hebben gehad zonder dat zij dat wilden. Telkens is gevraagd door wie en waar dit gedaan is. Door de kleine aantallen is hier geen verdere analyse naar achtergrondkenmerken gedaan.

11.2.3. Resultaten in detail

Tabel 57 Getreiterd, gekleineerd of uitgescholden

		Getreiterd, gekleineerd of uitgescholden			
		Ja %	Nee, vroeger wel %	Nee %	Wil niet beantwoorden %
totaal		7%	14%	75%	5%
geslacht*	jongen	6%	12%	78%	4%
	meisje	7%	16%	72%	5%
leeftijd*	12-14 jr	6%	12%	77%	5%
	15-18 jr	7%	15%	74%	4%
opleiding*	VMBO-b	10%	13%	72%	6%
	VMBO-t	7%	12%	76%	5%
	HAVO	5%	15%	77%	4%
	VWO	5%	15%	77%	3%

* significant verschil

Tabel 58 Dader en plaats bij getreiterd, gekleineerd of uitgescholden worden, bij jongeren die deze ervaring hebben (gehad)

	Ja	Nee
dader: jongere	79%	21%
dader: volwassene	14%	86%
plaats: thuis	16%	84%
plaats: op school	68%	32%
plaats: in de buurt waar ik woon	20%	80%
plaats: ergens anders	16%	84%

Tabel 59 Lichamelijke mishandeling

		Lichamelijk mishandeld			
		Ja	Nee, vroeger wel	Nee	Wil niet beantwoorden
		%	%	%	%
totaal		4%	4%	89%	4%
geslacht	jongen	4%	4%	89%	3%
	meisje	3%	4%	89%	4%
leeftijd*	12-14 jr	4%	3%	89%	4%
	15-18 jr	4%	5%	88%	3%
opleiding*	VMBO-b	6%	4%	85%	5%
	VMBO-t	4%	4%	88%	4%
	HAVO	3%	4%	91%	3%
	VWO	2%	4%	92%	2%

* significant verschil

Tabel 60 Dader en plaats van lichamelijke mishandeling, bij jongeren die lichamelijk mishandeld zijn

	Ja	Nee
lichamelijk mishandeld door een jongere	60%	40%
lichamelijk mishandeld door een volwassene	32%	68%
lichamelijk mishandeld thuis	36%	64%
lichamelijk mishandeld op school	38%	62%
lichamelijk mishandeld in de buurt waar ik woon	18%	82%
lichamelijk mishandeld ergens anders	19%	81%

Tabel 61 Ongewenste seksuele ervaring

		ongewenste seksuele ervaring		
		Ja	Nee	Wil niet beantwoorden
		%	%	%
totaal		9%	88%	3%
geslacht*	jongen	7%	89%	3%
	meisje	10%	86%	4%
leeftijd*	12-14 jr	6%	90%	3%
	15-18 jr	11%	86%	4%
opleiding*	VMBO-b	12%	83%	5%
	VMBO-t	8%	88%	4%
	HAVO	7%	91%	2%
	VWO	7%	90%	3%

* significant verschil

Tabel 62 Betrokkene bij en plaats van ongewenste seksuele ervaring, bij jongeren die een ongewenste seksuele ervaring hebben gehad

	Ja	Nee
ongewenste seksuele ervaring met een jongere	61%	39%
ongewenste seksuele ervaring met een volwassene	63%	37%
ongewenste seksuele ervaring thuis	24%	76%
ongewenste seksuele ervaring op school	14%	86%
ongewenste seksuele ervaring in de buurt waar ik woon	66%	34%
ongewenste seksuele ervaring ergens anders	42%	58%

11.2.4. Patronen en relaties

Getreiterd, gekleineerd of uitgescholden worden

In Drenthe wordt 21% van de leerlingen wel eens getreiterd, gekleineerd of uitgescholden, 7% geeft aan dat dit op het moment van het onderzoek nog steeds gebeurt. Bijna een op de twintig (5%) wil de vraag niet beantwoorden. Meer meisjes en 15-18 jarigen geven aan getreiterd, gekleineerd of uitgescholden te zijn. Ook komt het vaker voor bij jongeren op het VMBO-basis onderwijs en bij jongeren uit eenoudergezinnen.

Van de jongeren die dit is overkomen, geeft het grootste deel (79%) aan dat de dader een jongere was. De belangrijkste plaats waar ze getreiterd, gekleineerd of uitgescholden werden was op school.

Lichamelijke mishandeling

Van alle jongeren geeft 4% aan lichamenlijk mishandeld te worden, nog eens 4% geeft aan op dit moment niet lichamenlijk mishandeld te worden maar vroeger wel. Vier procent van alle jongeren wil de vraag over lichamenlijk mishandeling niet beantwoorden. Jongeren die VMBO-onderwijs volgen hebben vaker lichamenlijke mishandeling meegemaakt dan leerlingen van HAVO en VWO. Ook allochtone jongeren en jongeren uit gebroken gezinnen geven vaker aan lichamenlijk mishandeld te zijn.

60% van de jongeren die lichamenlijk mishandeld zijn, zegt dat dit door een jongere is gedaan. Het gebeurde het meest op school (38%) of thuis (36%).

Ongewenste seksuele ervaring

9% van de jongeren heeft wel eens een seksuele ervaring met iemand gehad zonder dat ze dat zelf wilden. 4% wil deze vraag niet beantwoorden. Meisjes hebben vaker een ongewenste seksuele ervaring dan jongens, de oudste leeftijdsgroep vaker dan de jongste, Ook meer VMBO-basis leerlingen en jongeren uit eenoudergezinnen hebben een dergelijke ervaring meegemaakt.

Door de jongeren met een ongewenste seksuele ervaring werden een jongere en een volwassene even vaak als dader genoemd. Tweederde van de slachtoffers geeft aan dat het in de buurt waar ze wonen is gebeurd en 42% zegt dat het ergens anders dan thuis, op school of in de woonbuurt plaatsvond.

In totaal is 28% van de jongeren wel eens geestelijk of lichamenlijk mishandeld of heeft een ongewenste seksuele ervaring gehad.

11.2.5. Vergelijking

Uit recent onderzoek blijkt dat ruim 107.000 kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar in Nederland worden blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling. Dit komt neer op 3% van alle kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar. Het gaat dan om alle gevallen met aanwijsbare en vermoedelijke schade voor het kind. Van de scholieren van 12 tot 17 jaar geeft ruim een derde aan dat ze ooit een gebeurtenis hebben meegemaakt die als vorm van kindermishandeling kan worden beschouwd.

De resultaten van Friesland komen overeen met die van Drenthe.

11.3. Gepest worden, inclusief cyberpesten

Pesten is het op systematische wijze verrichten van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten gebeurt alleen of in groepsverband. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat.

Omdat jongeren veel gebruik maken van internet en mobiele telefoon is in dit onderzoek ook gevraagd naar het pestgedrag via internet of GSM, het zogenaamde cyberpesten. Deze vorm van pesten kan kwetsender zijn en meer impact hebben omdat de verzender anoniem kan blijven.

11.3.1. Belangrijkste uitkomsten

15% van de leerlingen is op school gepest in de drie maanden voor het onderzoek. Pesten komt vaker voor bij leerlingen in de leeftijd van 12-14 jaar en bij VMBO-leerlingen. 6% van leerlingen geeft aan gepest te worden én ook zelf iemand gepest te hebben. 33% van de Drentse jongeren is op een of andere manier via internet of GSM gepest. Dit komt vaker voor bij meisjes, 15-18 jarigen en lager opgeleide jongeren.

11.3.2. Meting van pesten

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen drie maanden zelf is gepest op school. Vervolgens is een aparte vraag gesteld over cyberpesten. Leerlingen kregen 18 vormen van pestgedrag voorgelegd, waarbij ze konden aangeven of dit hen nooit, één keer of meer dan één keer was overkomen in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek.

11.3.3. Resultaten in detail

Tabel 63 Gepest worden op school (afgelopen 3 maanden)

		Wordt op school gepest	
		Ja	Nee
		%	%
totaal		15%	85%
geslacht	jongen	15%	85%
	meisje	15%	85%
leeftijd*	12-14 jr	18%	82%
	15-18 jr	13%	87%
opleiding*	VMBO-b	21%	79%
	VMBO-t	17%	83%
	HAVO	14%	86%
	VWO	8%	92%

* significant verschil

Tabel 64 Onheus bejegend worden op internet en/of GSM, afgelopen 3 maanden

	nooit	1 keer	meer dan 1 keer
ben beledigd	86%	9%	6%
ben belachelijk gemaakt	91%	5%	4%
ben genegeerd	87%	7%	5%
tegen mij gelogen	86%	8%	6%
ben misleid	95%	3%	2%
ben bedreigd	95%	3%	2%
anonieme mail gekregen	94%	4%	3%
ben uitscholden	89%	5%	5%
mijn foto verspreid	96%	2%	2%
virus ontvangen	97%	2%	1%
mijn paswoord veranderd	97%	2%	1%
mijn computer vast laten lopen	98%	1%	1%
mijn pers info gestolen	99%	1%	1%
emails verstuurd	98%	1%	1%
op website over mij gestemd	98%	1%	1%
roddels over mij verspreid	95%	3%	2%
vertrouwelijke info van mij doorgestuurd	98%	1%	1%
gevraagd dingen voor webcam te doen	97%	2%	1%

Tabel 65 Slachtoffer van cyberpesten

		Wel/niet slachtoffer van cyberpesten	
		Is gepest via internet of GSM	Is niet gepest via internet/GSM
		%	%
totaal		33%	67%
geslacht*	jongen	26%	74%
	meisje	39%	61%
leeftijd*	12-14 jr	30%	70%
	15-18 jr	35%	65%
opleiding*	VMBO-b	37%	63%
	VMBO-t	33%	67%
	HAVO	31%	69%
	VWO	28%	72%

* significant verschil

11.3.4. Patronen en relaties

Jongeren van 12 tot en met 14 jaar worden vaker op school gepest dan leerlingen in de oudere leeftijdscategorie. Het percentage leerlingen met een VMBO-opleiding dat op school wordt gepest is hoger vergeleken met andere opleidingsvormen. Ook jongeren uit gebroken gezinnen worden verhoudingsgewijs vaker gepest dan jongeren uit een compleet gezin. Zes procent van de leerlingen heeft aangegeven zowel te worden gepest als ook zelf te hebben gepest op school.

De meest voorkomende vormen van cyberpesten zijn beledigen, liegen, uitschelden, negeren of belachelijk maken. Cyberpesten laat een ander beeld zien in de verschillende groepen. Meer meisjes dan jongens zijn slachtoffer van cyberpesten. Ook komt het meer voor in de oudste groep jongeren. Het percentage leerlingen dat slachtoffer is van cyberpesten is het hoogst in het VMBO-basis (37%) en daalt geleidelijk naar 28% op het VWO.

11.3.5. Vergelijking

In Friesland heeft 15% van de jongeren aangegeven dat ze gepest zijn op school. Dat is evenveel als in Drenthe (15%). De gegevens over cyberpesten zijn niet met elkaar te vergelijken omdat de vraagstelling verschilde.

11.4. Onveiligheid

11.4.1. Belangrijkste uitkomsten

7% van de jongeren voelt zich overdag wel eens onveilig. Meer meisjes en meer VMBO-ers voelen zich overdag onveilig. Het percentage jongeren dat zich 's avonds of 's nachts onveilig voelt is veel hoger, namelijk 23%. Ook dan voelen meisjes zich onveiliger dan jongens. Daarnaast voelen 15-18 jarigen zich 's avonds vaker onveilig dan de jongere leerlingen.

Van 12% van de jongeren zijn wel eens spullen vernield in het afgelopen jaar en van 11% is wel eens iets gestolen, anders dan geld of een fiets, brommer of scooter. Dit is jongens en 15-18 jarigen vaker overkomen.

11.4.2. Meting van onveiligheid

Voor het meten van onveiligheidsgevoelens werd leerlingen gevraagd naar hun onveiligheidsgevoelens overdag en 's avonds of 's nachts. Ook werd gevraagd of ze de afgelopen 12 maanden slachtoffer zijn geweest van vormen van agressie zoals diefstal van hun fiets, brommer of geld, bedreigingen of gechanteerd of in elkaar geslagen te zijn.

11.4.3. Resultaten in detail

Tabel 66 Wel eens onveilig voelen, overdag

		overdag	
		Ja	Nee
		%	%
totaal		7%	93%
geslacht*	jongen	4%	96%
	meisje	11%	89%
leeftijd	12-14 jr	8%	92%
	15-18 jr	7%	93%
opleiding*	VMBO-b	10%	90%
	VMBO-t	8%	92%
	HAVO	6%	94%
	VWO	5%	95%

* significant verschil

Tabel 67 Wel eens onveilig voelen, 's avonds/'s nachts

		's avonds / 's nachts	
		Ja	Nee
		%	%
totaal		23%	77%
geslacht*	jongen	11%	89%
	meisje	35%	65%
leeftijd*	12-14 jr	21%	79%
	15-18 jr	25%	75%
opleiding	VMBO-b	24%	76%
	VMBO-t	22%	78%
	HAVO	22%	78%
	VWO	23%	77%

* significant verschil

Tabel 68 Slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag

	Ja	Nee
Bestolen van fiets	8%	92%
Bestolen van geld	8%	92%
Bestolen anders	11%	89%
Spullen vernield	12%	88%
Bedreigd	6%	94%
Gechanteerd	3%	97%
In elkaar geslagen	3%	97%

11.4.4. Patronen en relaties

Meisjes voelen zich, zowel overdag als 's avonds, vaker onveilig dan jongens. Eén op de drie meisjes voelt zich 's avonds of 's nachts onveilig. Bij jongens is dit één op de tien. Jongeren van 15-18 jaar voelen zich 's avonds of 's nachts vaker onveilig dan jongeren van 12-14 jaar. Jongens gaven vaker dan meisjes aan, bestolen of in elkaar geslagen te zijn. Ook gebeurt het jongens vaker dat hun spullen zijn vernield. Bedreiging of chantage gebeurt juist vaker bij meisjes. De oudere leeftijdsgroep is vaker bestolen of bedreigd dan de jongste.

Leerlingen van het VMBO-basis gaven vaker aan dat er geld van hen is gestolen, spullen zijn vernield of dat ze zijn bedreigd of in elkaar geslagen. Ook allochtone jongeren worden vaker bestolen dan autochtone jongeren. Leerlingen uit gebroken gezinnen komen er helemaal bekaaid af: op alle fronten is het percentage in deze groep significant hoger dan kinderen uit gezinnen waar een moeder en vader wonen.

11.4.5. Vergelijking

In Friesland voelt 7% van de jongeren zich overdag wel eens onveilig. 21% van de Friese jongeren geeft aan zich 's avonds of 's nachts niet veilig te voelen. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de resultaten in Drenthe (respectievelijk 7% en 23%). Ook ten aanzien van de grensoverschrijdend gedrag zijn er nauwelijks verschillen tussen de beide provincies.

12. Grensoverschrijdend gedrag

12.1. Pesten en cyberpesten

Pesten is het op systematische wijze uitvoeren van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten gebeurt alleen of in groepsverband. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat.

Omdat jongeren veel gebruik maken van internet en mobiele telefoon is in dit onderzoek ook gevraagd naar het pestgedrag via internet of GSM, het zogenaamde cyberpesten. Deze vorm van pesten kan kwetsender zijn en meer impact hebben omdat de verzender anoniem kan blijven.

12.1.1. Belangrijkste uitkomsten

23% van de jongeren heeft geantwoord zelf iemand gepest te hebben op school. Meer jongens en meer leerlingen van het VMBO en de HAVO hebben aangegeven anderen te pesten.

6% van de leerlingen geeft aan gepest te worden én ook zelf iemand gepest te hebben.

Via internet of de mobiele telefoon wordt veel vaker door jongeren gepest. 53% van de ondervraagden heeft dit in de drie maanden voor het onderzoek gedaan. Meer meisjes en 15-18 jarigen geven aan cyberpesten te hebben gedaan. Lager opgeleide jongeren pesten vaker via internet of GSM dan hoger opgeleiden.

12.1.2. Meting van pesten

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen 3 maanden een ander heeft gepest op school. Vervolgens is een aparte vraag gesteld over cyberpesten. Leerlingen kregen 18 vormen van pestgedrag voorgelegd waarbij ze konden aangeven of ze dit nooit, één keer of meer dan één keer hadden gedaan in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek.

12.1.3. Resultaten in detail

Tabel 69 Pesten op school (afgelopen 3 maanden)

		Pest zelf op school	
		Ja	Nee
		%	%
totaal		23%	77%
geslacht*	jongen	29%	71%
	meisje	16%	84%
leeftijd	12-14 jr	22%	78%
	15-18 jr	23%	77%
opleiding*	VMBO-b	30%	70%
	VMBO-t	25%	75%
	HAVO	21%	79%
	VWO	13%	87%

* significant verschil

Tabel 70 Ander onheus bejegenen op internet en/of GSM, afgelopen 3 maanden

	nooit	1 keer	meer dan 1 keer
iemand beledigd	80%	11%	9%
iemand belachelijk gemaakt	85%	8%	7%
iemand genegeerd	65%	16%	19%
tegen iemand gelogen	73%	15%	12%
iemand misleiden	93%	4%	3%
iemand bedreigd	96%	2%	2%
anonieme mail verstuurd	93%	4%	3%
iemand uitschelden	83%	8%	9%
foto verspreid	95%	2%	3%
virus verstuurd	97%	2%	2%
paswoord veranderd	95%	3%	2%
computer laten vastlopen	96%	2%	2%
persoonlijke informatie gestolen	97%	1%	1%
heb emails verstuurd	97%	2%	2%
op website gestemd	89%	6%	5%
roddels verspreid	90%	6%	4%
vertr info doorgestuurd	97%	1%	1%
webcam	98%	1%	1%

Tabel 71 Dader van cyberpesten

		Wel/niet dader van cyberpesten	
		Heeft gepest via internet of GSM	Heeft niet gepest via internet/GSM
		%	%
totaal		53%	47%
geslacht*	jongen	51%	49%
	meisje	56%	44%
leeftijd*	12-14 jr	46%	54%
	15-18 jr	58%	42%
opleiding*	VMBO-b	56%	44%
	VMBO-t	53%	47%
	HAVO	52%	48%
	VWO	49%	51%

* significant verschil

12.1.4. Patronen en relaties

Meer jongens dan meisjes pesten op school. Het laagste percentage pesters zit op het VWO, het hoogste percentage op het VMBO-basis onderwijs. Allochtone jongeren hebben vaker aangegeven iemand te pesten, evenals jongeren uit eenoudergezinnen of jongeren in een gezinssituatie met co-ouders of ouder met partner. Zes procent van de leerlingen heeft aangegeven zowel te worden gepest als ook zelf te hebben gepest op school.

Via internet of de mobiele telefoon wordt ook veel gepest, 53% van de jongeren heeft dit één of meer keren gedaan. De meest voor komende vormen zijn: negeren, liegen, beledigen, uitschelden en belachelijk maken. De percentages cyberpesters zijn het hoogst onder meisjes en in de groep 15-18 jarigen. Naarmate de opleiding lager wordt, zijn er minder daders van cyberpesters.

12.1.5. Vergelijking

In Friesland heeft 21% van de jongeren iemand gepest op school. In Drenthe heeft 23% aangegeven iemand te hebben gepest op school.

12.2. *Diefstal en agressie*

12.2.1. Belangrijkste uitkomsten

6% van de jongeren heeft wel eens spullen van een ander vernield en 5% heeft wel eens spullen gestolen. Jongens doen dit vaker dan meisjes, de oudere leeftijdsgroep vaker dan de jongste en VMBO-basisleerlingen vaker dan overige leerlingen.

12.2.2. Meting van crimineel gedrag

Om inzicht te krijgen in grensoverschrijdend gedrag, is de jongeren gevraagd of ze wel eens iets hebben gestolen, zoals een fiets, brommer, scooter of geld, of ze iemand hebben bedreigd, gechanteerd of in elkaar geslagen hebben in het jaar voorafgaand aan het onderzoek.

12.2.3. Resultaten in detail

Tabel 72 Dader van grensoverschrijdend gedrag

	Ja	Nee
Gestolen: fiets	3%	97%
Gestolen: geld	4%	96%
Gestolen: anders	5%	95%
Spullen vernield	6%	94%
Bedreigd	3%	97%
Gechanteerd	2%	98%
In elkaar geslagen	5%	95%

12.2.4. Patronen en relaties

Voor alle genoemde criminele handelingen geldt dat meer jongens dan meisjes hebben aangegeven, dat ze die wel eens hebben uitgevoerd. De oudere leeftijdsgroep doet vaker aan kleine criminaliteit dan de jongste. Ook VMBO-basisleerlingen scoren hoger. Verder komt naar voren dat allochtone leerlingen en jongeren uit gebroken gezinnen vaker dergelijke activiteiten hebben ondernomen dan andere jongeren.

12.2.5. Vergelijking

In Friesland liggen de percentages voor elk van deze criminele activiteiten licht hoger dan in Drenthe.

13. Beschouwing

13.1. Inleiding

Elk van de thema's, beschreven in dit rapport, geeft een beeld van één facet van de gezondheidssituatie en leefgewoonten van jongeren in Drenthe. Vaak zijn de uitkomsten afhankelijk van leeftijd, geslacht of opleiding. Kunnen we vervolgens relaties leggen tussen de thema's, om een meer complete indruk te krijgen van het welbevinden, het gedrag en eventuele problematiek? Dat is de vraag die in dit laatste hoofdstuk wordt beantwoord: we verkennen de samenhang tussen de verschillende problemen.

Daarvoor is uit alle thema's een selectie van indicatoren gemaakt, voor nader onderzoek naar onderlinge verbanden. Op deze manier is het bijvoorbeeld mogelijk te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de 'ervaren gezondheid' en het middelengebruik, of tussen psychosociale problematiek en het slachtoffer zijn van pestgedrag of mishandeling. Door de samenhang tussen thema's te onderzoeken, is het mogelijk om een schatting te maken van het aandeel van de jongeren dat zich niet gezond of goed voelt, en het aandeel van de jongeren dat probleemgedrag vertoont. Tot slot staat de vraag centraal, in welke mate er overlap is tussen jongeren in de knel en jongeren die probleemgedrag vertonen.

13.2. Keuze van indicatoren

De vragenlijst voor het onderzoek bevat drie verschillende soorten vragen: vragen gericht op gezondheid en welbevinden (I), vragen gericht op probleemgedrag (II), en vragen die zowel over gezondheid en welbevinden gaan als over probleemgedrag (III).

De eerste set vragen brengt in kaart hoe de ondervraagde jongeren zich zelf voelen (gezondheid, psychosociale problematiek), of ze ingrijpende gebeurtenissen hebben meegemaakt, en of ze grensoverschrijdend gedrag, pesten of mishandeling hebben meegemaakt. De tweede set vragen richt zich op het gedrag van jongeren dat belastend kan zijn voor de gezondheid of ontwikkeling, of schade kan toebrengen aan anderen. Alcohol- of drugsgebruik, roken, grensoverschrijdend gedrag, en het pesten van anderen vallen hieronder. De derde set vragen is 'intermediërend': de vragen hebben betrekking op een minder goede gezondheid of verhoogde psychosociale problematiek, maar ook op probleemgedrag. Overgewicht kan bijvoorbeeld leiden tot een minder goede gezondheid en het kan voortkomen uit een leefstijl gekenmerkt door inactiviteit, ongezonde voeding en middelengebruik. Jongeren met overgewicht worden vaker gepest, maar vertonen wellicht ook vaker zelf probleemgedrag. Spijbelen kan te maken hebben met een minder goede gezondheid of psychosociale problematiek, maar zou ook kunnen thuishoren bij andere vormen van probleemgedrag zoals middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag. Als veel leerlingen spijbelen, kan dat ook nog te maken hebben met het schoolbeleid dat weer verschilt per type opleiding.

Uit de thema's die in de voorgaande hoofdstukken zijn besproken zijn tien indicatoren gekozen die licht werpen op combinaties van factoren die bepalend zijn voor het welbevinden en probleemgedrag van jongeren. (zie tabel 73).

Tabel 73 Indicatoren van welbevinden en probleemgedrag

Indicator	Gebruikte variabelen	Categorie
1. Ervaren gezondheid	Ervaren gezondheid, gaat wel/niet zo best/slecht	I
2. Psychosociale problemen	Psychosociale problematiek, mild, matig, ernstig	I
3. Meemaken ingrijpende gebeurtenis	Meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan echtscheiding of ruzie ouders	I
4. Meemaken ingrijpende gebeurtenis	Meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan ziekte, overlijden of problemen gezinsleden Getreiterd, gekleineerd of uitgescholden zijn Slachtoffer van lichamelijke mishandeling	I
5. Slachtoffer zijn	Slachtoffer van ongewenste seksuele ervaring Slachtoffer van pesten Slachtoffer van cyberpesten, vaker dan 1 keer Slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag	I
6. Drinken	Alcohol consumptie in de laatste vier weken, bij 12-15 jarigen Alcohol consumptie van 5 of meer glazen per gelegenheid in de laatste vier weken, bij 16-18 jarigen	II
7. Roken	Roken, huidige roker Huidig gebruiker van cannabis	II
8. Dader zijn	Pesten, heeft gepest Dader van cyberpesten, vaker dan 1 keer Dader van grensoverschrijdend gedrag	II
9. Lichaamsgewicht (BMI)	BMI, (ernstig) overgewicht	III
10. Spijbelen	Spijbelen, wel gespijbeld	III

13.3. Patronen

Leeftijd, geslacht en opleiding laten verschillen zien in de gezondheidssituatie en in eventueel probleemgedrag, blijkt uit de voorgaande hoofdstukken. Van de patronen die hierin te herkennen zijn is aangegeven of ze op toeval berusten of statistisch significant zijn.

Op de meeste indicatoren die te maken hebben met een minder goede gezondheid of psychosociale problematiek, scoren meisjes hoger dan jongens. Jongens daarentegen vertonen vaker probleemgedrag. Naarmate jongeren ouder worden oordelen ze minder positief over hun gezondheid en neemt bovendien hun probleemgedrag toe. De relaties tussen de indicatoren en opleiding zijn het sterkst. Een minder goed ervaren gezondheid en verhoogde psychosociale problematiek komen vaker voor bij VMBO-scholieren. VWO-scholieren vertonen minder vaak probleemgedrag, en verhoogde psychosociale problematiek komt bij hen veel minder voor.

Tabel 74 Verdeling van indicatoren van welbevinden en probleemgedrag naar geslacht, leeftijd en opleiding

	geslacht		leeftijd		opleiding				totaal
	jongen	meisje	12-14 jr	15-18 jr	VMBO-b	VMBO-t	HAVO	VWO	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1. ervaren gezondheid: gaat wel/niet zo best/slecht	13%	19%	13%	18%	18%	16%	15%	13%	16%
2. psychosociale problematiek: mild/matig/ernstig	10%	14%	12%	12%	18%	13%	10%	6%	12%
3. meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan echtscheiding of ruzie ouders	28%	34%	30%	32%	43%	30%	28%	23%	31%
4. meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan ziekte, overlijden of problemen gezinsleden	34%	41%	35%	39%	42%	36%	36%	34%	37%
5. slachtoffer zijn	52%	53%	49%	55%	57%	52%	52%	46%	52%
6. drinken	46%	41%	22%	60%	48%	44%	43%	36%	44%
7. roken	21%	18%	9%	28%	27%	19%	18%	10%	20%
8. dader zijn	48%	35%	37%	45%	50%	44%	40%	29%	42%
9. lichaamsgewicht (BMI): (ernstig) overgewicht	10%	7%	8%	9%	13%	9%	7%	5%	9%
10. spijbelen	17%	15%	5%	24%	10%	10%	22%	20%	16%

Na samenvoeging van de vragen tot tien indicatoren, ontstaat het beeld dat veel jongeren een ingrijpende gebeurtenis in hun leven hebben meegemaakt, en dat ze vaak ook slachtoffer zijn van pesten, cyberpesten, mishandeling of andere vormen van grensoverschrijdend gedrag. Veel jongeren vertonen probleemgedrag, en ze zijn vaak dader of slachtoffer (42% en 52%) bij verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag. Dit komt met name door de grote groep jongeren die zich schuldig maakt aan cyberpesten. Deze indicatoren zijn niet onderscheidend genoeg om jongeren in de knel of jongeren die probleemgedrag vertonen, te kunnen identificeren. Wel roept het gegeven dat zoveel jongeren slachtoffer of dader zijn van grensoverschrijdend gedrag, de vraag op in welke mate er overlap is tussen beide.

13.4. *Onderlinge relaties*

De eerste twee indicatoren geven een beeld van de gezondheid en het welbevinden van de Drentse jongeren. Het aandeel van jongeren dat zelf aangeeft dat hun gezondheid te wensen overlaat is 16%, en 12% van de jongeren heeft een verhoogde score op de verschillende aspecten van psychosociale problematiek. De volgende tabel laat zien in welke mate deze twee indicatoren aan elkaar gerelateerd zijn. Aan de getallen die in deze en navolgende tabellen worden gepresenteerd kan de 'mate van associatie' worden afgelezen, waarbij hogere getallen een sterker verband laten zien. De factor 4,6 die in de volgende tabel wordt getoond geeft weer dat jongeren met een gezondheid die te wensen overlaat - hun ervaren gezondheid is 'gaat wel', 'niet zo best' of 'slecht' - 4,6 maal vaker psychosociale problemen hebben dan jongeren die aangeven een goede of uitstekende gezondheid te hebben.

Tabel 75 Mate van associatie tussen ervaren gezondheid en psychosociale problematiek

	2. psychosociale problematiek: mild/matig/ernstig
1. ervaren gezondheid: gaat wel/niet zo best/slecht	4,6*

Een minder goede gezondheid kan te maken hebben met de sociaal-economische en culturele context van het gezin waarin jongeren zijn opgegroeid. In bredere zin heeft hun sociale omgeving invloed op hun gezondheid, en ook ingrijpende gebeurtenissen eisen hun tol. Tabel 76 laat zien dat die relaties tussen welbevinden of psychosociale problematiek, het meemaken hebben van ingrijpende gebeurtenissen en het slachtoffer zijn van pesten, mishandeling of andere vormen van grensoverschrijdend gedrag sterk zijn. Opvallend is dat psychosociale problematiek een sterkere relatie heeft met de genoemde indicatoren dan een minder goede gezondheid. Vooral de relatie tussen psychosociale problematiek en slachtofferschap is bijzonder sterk, waarbij jongeren met een verhoogde probleemscore 4,4 maal vaker slachtoffer zijn van grensoverschrijdend gedrag. Het meemaken van een ingrijpende gebeurtenis heeft gevolgen voor de gezondheid, en is vooral sterk geassocieerd met psychosociale problematiek. Jongeren met psychosociale problemen hebben bijna drie maal zo vaak te maken (gehad) met een echtscheiding of regelmatige ruzie van hun ouders.

Tabel 76 Mate van associatie tussen ervaren gezondheid of psychosociale problematiek en het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen of slachtoffer zijn

	3. meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan echtscheiding of ruzie ouders	4. meemaken ingrijpende gebeurtenis, gerelateerd aan ziekte, overlijden of problemen gezinsleden	5. slachtoffer zijn
1. ervaren gezondheid: gaat wel/niet zo best/slecht	2,1*	1,7*	2,1*
2. psychosociale problematiek: mild/matig/ernstig	2,7*	2,4*	4,4*

Is er een verband tussen de gezondheid van jongeren en het vertonen van probleemgedrag of het hebben van een risicovolle of ongezonde leefstijl? Tabel 77 laat zien dat het drinken van alcohol en het roken verband houden met een minder goede gezondheid. Roken laat hierbij een sterker verband zien met ervaren gezondheid dan drinken. Psychosociale problematiek is vooral gerelateerd aan het al dan niet roken: jongeren met een verhoogde probleemscore roken bijna drie maal vaker dan jongeren met een normale probleemscore. Jongeren met psychosociale problematiek of met een minder goede gezondheid zijn ook vaker dader van pesten (inclusief cyberpesten) of ander grensoverschrijdend gedrag.

Tabel 77 Mate van associatie tussen ervaren gezondheid of psychosociale problematiek en drinken, roken of dader zijn

	6. drinken	7. roken	8. dader zijn
1. ervaren gezondheid: gaat wel/niet zo best/slecht	1,6*	2,3*	1,9*
2. psychosociale problematiek: mild/matig/ernstig	1,4*	2,9*	3,0*

De getoonde associaties tussen gezondheid of psychosociale problematiek, slachtofferschap en het vertonen van grensoverschrijdend gedrag roepen de vraag op in hoeverre daders van pesten of ander grensoverschrijdend gedrag ook slachtoffers van hetzelfde gedrag zijn. Tabel 78 laat zien dat er sprake is van een sterk verband tussen slachtofferschap en het zich schuldig maken aan grensoverschrijdend gedrag. Slachtoffers blijken vaak ook daders te zijn, vooral als het om cyberpesten gaat. Jongeren zijn, onder meer via internet en mobiele telefoon, actief bezig met hun sociale omgeving, en zijn niet alleen mikpunt van pesten, maar maken zich ook schuldig aan dit gedrag.

Tabel 78 Mate van associatie tussen slachtoffer zijn met dader zijn

	8. dader zijn
5. slachtoffer zijn	3,5*

Overgewicht en spijbelgedrag zijn allebei indicatoren die een brugfunctie hebben tussen gezondheid en probleemgedrag. Overgewicht kan leiden tot een minder goede gezondheid, en het kan voortkomen uit een ongezonde leefstijl. Jongeren met overgewicht worden vaker gepest, en misschien werkt dit slachtofferschap een ongezonde leefstijl en middelengebruik in de hand. Spijbelgedrag kan voortkomen uit een minder goede gezondheid of psychosociale problematiek, en het kan onderdeel zijn van een leefstijl waartoe ook middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag behoren. Overgewicht en spijbelen laten een duidelijke relatie zien met andere indicatoren. De sterkste samenhang wordt gevonden tussen middelengebruik en spijbelen, waarbij jongeren die roken of drinken meer dan 4 maal vaker spijbelaar zijn dan jongeren die geen middelen gebruiken. Jongeren met overgewicht scoren hoger op alle indicatoren die wijzen op een slechtere gezondheid, psychosociale problematiek of een ongezonde leefstijl.

Tabel 79 Mate van associatie tussen slachtoffer zijn met dader zijn

	9. lichaamsgewicht (BMI):	
	(ernstig) overgewicht	10. spijbelen
1. ervaren gezondheid: gaat wel/niet zo best/slecht	2,3*	1,6*
2. psychosociale problematiek: mild/matig/ernstig	2,2*	1,8*
5. slachtoffer zijn	1,8*	1,8*
6. drinken	1,3*	4,4*
7. roken	1,4*	4,2*
8. dader zijn	1,4*	2,3*

13.5. Conclusies

Jongeren in Drenthe die in de knel zitten, zijn te herkennen aan de hand van de antwoorden die ze hebben gegeven op een aantal vragen over hun ervaren gezondheid en de aanwezigheid van psychosociale problematiek. Ervaren gezondheid is daarbij een beperkter gegeven dan psychosociale problematiek: het geeft een individueel oordeel over de gezondheid en kan ook met lichamelijke klachten te maken hebben. De vragen afkomstig uit de *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ), waarmee een psychosociale probleemscore wordt berekend, hebben zowel betrekking op de gezondheid als op het psychisch welbevinden van jongeren en op de rol die zij in hun sociale context vervullen. Deze SDQ-vragen gaan een belangrijke bron van informatie vormen in de praktijk van het voortgezet onderwijs, om hiermee scholieren met problemen te identificeren en om hen te kunnen doorverwijzen naar de schoolarts. Als deze set vragen gebruikt zou worden om een schatting te maken van de omvang van de groep jongeren die in de knel zitten dan resulteert dit in een aandeel van 12% in de totale onderzoekspopulatie. Dit percentage kan gezien worden als een bovengrens, omdat ook milde vormen van psychosociale problematiek in deze indicator zijn opgenomen.

Psychosociale problemen blijken verband te houden met het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen en met het slachtoffer zijn van pestgedrag, mishandeling of ander grensoverschrijdend gedrag. Meisjes hebben met deze probleemsituaties meer te maken gehad, en hieruit ontstaat het beeld dat meisjes vaker in de knel zitten dan jongens (14% versus 10%). Jongeren met overgewicht hebben vaker een minder goede gezondheid en kampen vaker met psychosociale problemen.

Anders dan bij het identificeren van jongeren die in de knel zitten, is het niet eenvoudig om een groep jongeren af te bakenen die risicovol of problematisch gedrag vertoont of een ongezonde leefstijl heeft. Probleemgedrag kan variëren van grensoverschrijdend gedrag tot onveilig rijden, en een ongezonde leefstijl kan onder andere te maken hebben met te weinig bewegen, roken, excessief alcoholgebruik of te eenzijdige of beperkte voeding. Voor de meeste indicatoren die hier geïntroduceerd zijn, geldt dat het aandeel van jongeren dat probleemgedrag vertoont of een ongezonde leefstijl heeft, groot is. Hiermee is ook het onderscheidend vermogen van deze indicatoren discutabel, want jongeren functioneren nu eenmaal in een sociale omgeving waarin experimenteren met alcohol of drugs heel gewoon is. Ze zijn daarnaast regelmatig mikpunt van onheuse bejegening, maar maken zich daar zelf ook schuldig aan. Opvallend bij die indicatoren die betrekking hebben op gedrag en leefgewoonten is dat het aandeel met probleemgedrag bij jongens hoger ligt dan bij meisjes. Ook bestaan er duidelijke verbanden tussen psychosociale problematiek en probleemgedrag, waarbij middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag relatief vaker voorkomen bij jongeren met psychosociale problemen.

Geraadpleegde bronnen

Jeugd in Drenthe. Gezondheid en leefgewoonten. Hendriks, U., Zanden, N van, Bos, C. GGD Drenthe, 2006.

HBSC 2005. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Dorsselaer, S. van, Zeijl, E., Eeckhout, S. van den, Bogt, T. ter, Vollebergh, W. Trimbos Instituut, Utrecht 2007.

Jaarrapport 2008. Landelijke Jeugdmonitor. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2008.

Factsheet expertisecentrum informele zorg. Jonge mantelzorgers. Kinderen en jongeren die opgroeien met een langdurig ziek familielid. 2003 NIZW/EIZ. Gewijzigde herdruk, 2004.

Prevalence of overweight and obesity in the Netherlands in 2003 compared tot 1980. Van den Hurk, et al. Arch Dis Child, 2007. 92: 992-995.

Consensus over Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen. Kemper et al. Tijdschr Soc Gezondheidsz, 2000; 78: 180-183.

www.trimbos.nl

Jeugd en riskant gedrag, 2007. Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren. Monshouwer, K., Verdurmen, J., Dorsselaer, S. van, Smit, E., Gorter, A., Vollebergh, W. Trimbos instituut, Utrecht 2008.

Seks onder je 25e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005. Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J. Vanwesenbeeck, I. . Rutgers Nissogroep en SOA AIDS Nederland, Amsterdam, 2005.

www.cbs.nl

Kindermishandeling in Nederland anno 2005. De nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005). IJzendoorn M.H., Prinzie P., Euser M.H. ea. Universiteit Leiden, leiden Attachment Rersearch Program [Den Haag] WODC, 2007.

Bijlage I

Vraag 1. Ben je een jongen of een meisje?

- Jongen
- Meisje

Vraag 2. Hoe oud ben je?

jaar

Vraag 3. Wat zijn de vier cijfers van de postcode van het adres waar je woont?

Vraag 4. In welk land ben je geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 5. In welk land is je moeder geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 6. In welk land is je vader geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 7. Tot welke bevolkingsgroep reken je jezelf het meest? *Er is één antwoord mogelijk.*

- Nederlandse
- Surinaamse
- Antilliaanse
- Arubaanse
- Turkse
- Marokkaanse
- Andere, namelijk.....

Vraag 8. Wie wonen er bij jou thuis? *Er zijn meer antwoorden mogelijk.*

Let op: Bedoeld wordt waar je de meeste dagen van de week woont.

- Mijn vader
- Mijn moeder
- Partner/vriend(in) van mijn vader of moeder (stiefvader of stiefmoeder)
- Andere kinderen, zoals broer(s) en/of zus(sen) (of halfbroers, halfzussen)
- Ik woon ongeveer de helft van de tijd bij mijn vader en de helft van de tijd bij mijn moeder (co-ouders)
- Pleeg- of adoptief vader
- Pleeg- of adoptief moeder
- Andere familieleden (bijv. oom, tante, opa, oma)
- Ik woon in een internaat of tehuis
- Ik woon zelfstandig
- Anderen

Vraag 9. Welke soort onderwijs volg je?

- Basisvorming/brugklas (algemeen)
- Basisvorming/brugklas (vmbo/havo)
- Basisvorming/brugklas (havo/vwo/gymnasium)
- Vmbo theoretische leerweg
- Vmbo overig (gemengde leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg of basisberoepsgerichte leerweg)
- Ivbo/vbo
- Mavo
- Leerlingwezen of kmbo
- Havo
- Vwo (atheneum, gymnasium, lyceum)
- Mbo (roc, aoc)
- Praktijkonderwijs
- Lwoo (Leerwegondersteunend onderwijs)
- Ander soort onderwijs
- Onbekend, weet ik niet

Vraag 10. Hoeveel dagen ben je de laatste 4 weken dat er school was thuis gebleven, omdat je ziek was? (vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken).

.. schooldagen

Vraag 11. Hoeveel uren heb je de laatste 4 weken dat er school was gespijeld? (vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken).

... uren

Vraag 12. Hoe vind je het op school?

- Hartstikke leuk
- Leuk
- Gaat wel
- Niet leuk
- Vreselijk

Vraag 13. Hoe vind je je gezondheid in het algemeen?

- Heel goed
- Goed
- Gaat wel
- Niet zo best
- Slecht

Vraag 14. Wil je bij de volgende ziekten en aandoeningen aankruisen of je die hebt of in de afgelopen 12 maanden hebt gehad. Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nee	Ja, niet door arts vastgesteld	Ja, wel door arts vastgesteld
Astma of bronchitis	☐	☐	☐
Chronische vermoeidheid	☐	☐	☐
Diabetes mellitus (suikerziekte)	☐	☐	☐
Eczeem	☐	☐	☐
Buikklachten langer dan 3 maanden	☐	☐	☐
Migraine of regelmatige ernstige hoofdpijn	☐	☐	☐
Problemen met tillen, bukken en/of lopen	☐	☐	☐
Blijvend slecht gehoor (niet door verkoudheid)	☐	☐	☐
Een aangeboren hartaandoening	☐	☐	☐
ADHD	☐	☐	☐
Anorexia nervosa of boulimia nervosa	☐	☐	☐
Kanker	☐	☐	☐
Allergie	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐

Vraag 15. In welke mate word of werd je hierdoor belemmerd bij het uitvoeren van dagelijkse bezigheden?

- In sterke mate
- In lichte mate
- Niet belemmerd
- Niet van toepassing

Vraag 16. Hoeveel kilo weeg je? (zonder kleren)

kilogram

Vraag 17. Hoe lang ben je? (zonder schoenen)

centimeter

Vraag 18. Wil je op iedere regel één antwoord geven (niet waar, een beetje waar of zeker waar). Het is belangrijk dat je alle vragen zo goed mogelijk beantwoordt, ook als je niet helemaal zeker bent of als je de vraag raar vindt. Bedenk bij je antwoorden hoe dat bij jou de laatste zes maanden is geweest.

	Niet waar	Een beetje waar	Zeker waar
Ik probeer aardig te zijn tegen anderen. Ik houd rekening met hun gevoelens	☐	☐	☐
Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten	☐	☐	☐
Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk	☐	☐	☐
Ik deel makkelijk met anderen (snoep, speelgoed, potloden, enz.)	☐	☐	☐
Ik word erg boos en ben vaak driftig	☐	☐	☐
Ik ben nogal op mezelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen	☐	☐	☐
Ik doe meestal wat me wordt opgedragen	☐	☐	☐
Ik pieker veel	☐	☐	☐
Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt	☐	☐	☐
Ik zit constant te wiebelen of te friemelen	☐	☐	☐
Ik heb minstens één goede vriend of vriendin	☐	☐	☐
Ik vecht vaak. Het lukt mij andere mensen te laten doen wat ik wil	☐	☐	☐
Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen	☐	☐	☐
Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig	☐	☐	☐
Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om me te concentreren	☐	☐	☐
Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen	☐	☐	☐
Ik ben aardig tegen jongere kinderen	☐	☐	☐
Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg	☐	☐	☐
Andere kinderen of jongeren pesten mij	☐	☐	☐
Ik bied vaak anderen aan hun te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen)	☐	☐	☐
Ik denk na voordat ik iets doe	☐	☐	☐
Ik neem dingen weg die niet van mij zijn, thuis, op school of op andere plaatsen	☐	☐	☐
Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn eigen leeftijd	☐	☐	☐
Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig	☐	☐	☐
Ik maak af waar ik mee bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bij houden	☐	☐	☐

Vraag 19. Heb je de volgende ingrijpende gebeurtenissen ooit meegemaakt of maak je dat nu mee? Wanneer het gaat over je ouders worden ook pleeg- of stiefouders bedoeld.

	Nee, nooit meegemaakt	Ja, meegemaakt of maak ik nu mee
Overlijden van broer of zus	☐	☐
Overlijden van je vader en/of moeder	☐	☐
Overlijden van iemand van wie je veel hield	☐	☐
Langdurige ziekte of ziekenhuisopname van jezelf	☐	☐
Langdurige ziekenhuisopname van (één van) je ouders	☐	☐
Langdurige ziekenhuisopname van (één van) je broers of zussen	☐	☐
Psychische ziekte van één van je ouders	☐	☐
Psychische ziekte van broer of zus	☐	☐
Regelmatige ruzies tussen je ouders onderling	☐	☐
Echtscheiding van je ouders	☐	☐
Problemen met de nieuwe ouder	☐	☐
Geweld of mishandeling tussen je ouders	☐	☐
Zelf gediscrimineerd worden	☐	☐
Zelf problemen met geld/inkomen hebben	☐	☐
Problemen met geld/inkomen van je ouders	☐	☐
Problemen met drank, verslaving van (één van) je ouders	☐	☐
Problemen met school, werk/werkloosheid	☐	☐
Problemen met werk/werkloosheid van (één van) je ouders	☐	☐
Verhuizing of migratie	☐	☐
Woonproblemen of problemen met huisvesting of verblijf in Nederland	☐	☐
Vluchten vanuit een ander land naar Nederland (bijvoorbeeld door oorlog)	☐	☐
Alleen voor meisjes: zwanger geworden	☐	☐
Alleen voor jongens: een meisje zwanger gemaakt	☐	☐
Andere gebeurtenissen of problemen, namelijk	☐	☐

Vraag 20. Verzorg jij iemand die voor langere tijd ziek is of die gehandicapt is en bij jou in huis woont? *Er zijn meerdere antwoorden mogelijk*

- Ja, van mijn ouders/verzorgers
- Ja, van mijn broer/zus
- Ja, van een andere huisgenoot
- Nee → Ga naar vraag 25

Vraag 21. Hoe vaak in de week moet je voor deze persoon zorgen?

- Minder dan 1 keer per week
- 1 keer per week
- 2 tot 3 keer per week
- 4 tot 5 keer per week
- 6 tot 7 keer per week

Vraag 22. Hoe lang zorg je al voor deze persoon?

- 1 maand
- 1/2 jaar
- 1 jaar
- langer dan een jaar

Vraag 23. Kan je hierdoor minder tijd besteden aan?

	Ja	Nee
School	☐	☐
Sport	☐	☐
Hobby	☐	☐
Uitgaan	☐	☐

Vraag 24. Sommigen voelen zich erg belast door de verzorging van een ander. Zij vinden de zorg zwaar en moeilijk vol te houden. Voor anderen geldt dat minder of niet. Hoe belast voel jij je op dit moment?

- Niet of nauwelijks belast
- Een beetje belast
- Tamelijk zwaar belast
- Zeer zwaar belast
- Overbelast, ik kan de zorg eigenlijk niet meer volhouden

Vraag 25. Heb je de afgelopen drie maanden contact gehad met de huisarts?

- ja
- nee

Vraag 26. Met welk van onderstaande instellingen of personen heb je in de afgelopen 12 maanden contact gehad? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- Fysiotherapeut
- Diëtist
- Medisch specialist
- GGD, spreekuur van de schoolarts of -verpleegkundige
- (School)maatschappelijk werker
- Psycholoog of psychiater
- Bureau Jeugdzorg
- Jeugdhulpverlening
- Verslavingszorg Noord Nederland (VNN)
- GGZ Jeugd of Lentis
- Sense (hulp bij vragen over seksualiteit)
- Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)
- Jongerenloket of Jongeren Informatiepunt
- Politie
- Anders

- Geen van deze instellingen of personen

De volgende vragen gaan over lichaamsbeweging, zoals wandelen of fietsen, tuinieren, sporten of beweging op school. Het gaat om alle lichaamsbeweging die tenminste even inspannend is als stevig doorlopen of fietsen.

Vraag 27. Hoeveel dagen per week heb jij in de ZOMER tenminste 60 minuten per dag zulke lichaamsbeweging? Het gaat om het gemiddeld aantal dagen van een gewone week.

_____ dagen per week

Vraag 28. Hoeveel dagen per week heb jij in de WINTER tenminste 60 minuten per dag zulke lichaamsbeweging? Het gaat om het gemiddeld aantal dagen van een gewone week.

_____ dagen per week

Vraag 29. Hoeveel dagen per week eet je een ontbijt ?

- (Bijna) nooit
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

Vraag 30. Hoeveel dagen per week eet je fruit? (appels, sinaasappels, mandarijnen, bananen enzovoort)

- (Bijna) nooit
 - 1 dag per week
 - 2 dagen per week
 - 3 dagen per week
 - 4 dagen per week
 - 5 dagen per week
 - 6 dagen per week
 - Elke dag
- ➔ Ga naar vraag 32

Vraag 31. Op de dagen dat je fruit eet, hoeveel porties eet je dan meestal per dag? Voorbeelden van 1 portie fruit zijn: 1 appel, 1 banaan, 1 perzik, 1 kiwi, 2 mandarijnen, 2 pruimen, een handje met druiven, kersen of aardbeien

- 1/2 portie per dag (bijvoorbeeld één mandarijn of een halve appel)
- 1 portie per dag
- 1 1/2 portie per dag
- 2 porties per dag
- 2 1/2 portie per dag
- 3 of meer porties per dag

Vraag 32. Hoeveel dagen per week eet je groente?

- (Bijna) nooit
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

De volgende vraag gaat over vruchtensappen. Vruchtensappen zijn: Appelsap, sinaasappelsap, druivensap, ananassap, grapefruitsap, tomatensap, multi-vruchtensap / vitamientje, coolbest, hero fruit & co, hero multifruit, vers geperste sapjes, etc.

Vraag 33. Hoeveel dagen per week drink je vruchtensappen?

- (Bijna) nooit
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

Vraag 34. Heb je wel eens gerookt? (tenminste één sigaret, sigaar of pijp)

- Nee
- Ja

Vraag 35. Hoe vaak rook je nu ?

- Ik rook niet
- Minder dan één keer per week
- Tenminste één keer per week, maar niet iedere dag
- Iedere dag

Vraag 36. Hoeveel sigaretten rook je gemiddeld per week? (het weekend meetellen)

☐ Ik rook niet	☐ 6	☐ 31-40
☐ Tussen 0 en 1 sigaret	☐ 7	☐ 41-50
☐ 1	☐ 8	☐ 51-60
☐ 2	☐ 9	☐ 61-70
☐ 3	☐ 10	☐ Meer dan 70
☐ 4	☐ 11-20	
☐ 5	☐ 21-30	

Vraag 37. Wat voor alcoholhoudende drank drink je?

Je mag meer dan één antwoord geven

- Ik heb nooit alcohol gedronken → **Ga naar vraag 49**
- Bier
- Wijn, cider of champagne
- Breezers of andere mixdrankjes die je kant-en-klaar koopt (bv. Smirnoff Ice, Pisang Ambon Jus, Passoa Diabolo, Black Vibe, Zinniz)
- Mixdrankjes die zelf gemixt worden (bv. wodka-jus, whiskey-cola, rum-cola)
- Shooters (kleine flesjes sterke drank, zoals Feigling, Flügel, Coco Loco, Lemon Drop)
- Alcopop (bv. Two Dogs, Jamin Juices, Hoopers Hooch)
- Likeur (bijvoorbeeld Pisang Ambon, Campari, Passoa, Coebergh)
- Sterke drank puur gedronken (bv. Whiskey, Wodka, Jenever, Cognac)
- Sherry, Port, Martini

Vraag 38. Hoe vaak heb je iets met alcohol gedronken?

We bedoelen het aantal gelegenheden, zoals een feestje of uitgaan. Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer	9 keer	10 keer	11- 19 keer	20 keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 39. Op hoeveel van de vier doordeweekse dagen drink je meestal alcohol? (dus van maandag tot en met donderdag)

- 4 dagen
- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Minder dan 1 dag
- Ik drink nooit alcohol op doordeweekse dagen

➔ Ga naar vraag 41

Vraag 40. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n doordeweekse dag? (dus van maandag tot en met donderdag)

- 11 glazen of meer per dag
- 7-10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

Vraag 41. Op hoeveel dagen van de drie weekend dagen drink je meestal alcohol? (dus vrijdag, zaterdag en zondag)

- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Minder dan 1 dag
- Ik drink nooit alcohol in het weekend.

➔ Ga naar vraag 43

Vraag 42. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n weekend dag? (dus vrijdag, zaterdag en zondag)

- 20 glazen of meer per dag
- 15-19 glazen per dag
- 11-14 glazen per dag
- 7-10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

Vraag 43. Hoe vaak heb je de afgelopen 4 weken VIJF of MEER drankjes met alcohol gedronken bij één gelegenheid? (bijvoorbeeld een feestje of op een avond)

- Nooit
- 1 keer
- 2 keer
- 3 of 4 keer
- 5 of 6 keer
- 7 of 8 keer
- 9 keer of vaker

Vraag 44. Hoe vaak ben je dronken of aangeschoten geweest door het drinken van alcohol?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer	9 keer	10 keer	11- 19 keer	20 keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 45. Hoe oud was je toen je voor het eerst alcohol dronk?

Ik was toen ___ jaar.

Vraag 46. Als je alcohol drinkt, waar is dit dan meestal?

Je mag maximaal drie antwoorden geven; als je op meer plekken alcohol drinkt, geef dan alleen de drie belangrijkste aan

- Thuis, alleen
- Thuis, met anderen
- Bij anderen thuis
- Op een schoolfeest
- In een discotheek
- In een café, bar, snackbar of op een terras
- In een restaurant
- In de sportkantine of bij een vereniging
- Op straat, in een park of ergens anders buiten (en dan niet op een terras)
- In een keet, hok of schuur
- Ergens anders

Vraag 47. Wat vinden je ouders/verzorgers ervan dat je alcohol drinkt?

- Ze vinden het goed
- Ze vinden dat ik minder alcohol zou moeten drinken
- Ze raden het af
- Ze verbieden het
- Ze weten het niet
- Ze zeggen er niets van

Vraag 48. Denk je dat je meer of minder alcohol drinkt dan de meeste anderen van jouw leeftijd?

- Veel meer
- Iets meer
- Niet meer, niet minder
- Minder
- Veel minder

Vraag 49. Hoe vaak heb je hasj of wiet gebruikt? Geef op iedere regel één antwoord

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer	9 keer	10 keer	11- 19 keer	20 keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 50. Hoe vaak heb je in je hele leven onderstaande middelen gebruikt?

Geef op iedere regel één antwoord

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer of vaker
XTC (ecstasy, MDMA)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cocaïne (coke of wit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallucinogene paddestoeltjes (paddo's of magic mushrooms)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Amfetaminen (uppers, pep, speed)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heroïne (horse, smack of bruin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 51. Hoe vaak heb je in de laatste vier weken onderstaande middelen gebruikt?

Geef op iedere regel één antwoord

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer of vaker
XTC (ecstasy, MDMA)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cocaïne (coke of wit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallucinogene paddestoeltjes (paddo's of magic mushrooms)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Amfetaminen (uppers, pep, speed)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heroïne (horse, smack of bruin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 52. Gebruik je wel eens op één dag of avond drugs én alcohol?

- Nee
- Ja, alcohol samen met wiet/hasj
- Ja, alcohol samen met XTC
- Ja, alcohol samen met cocaïne
- Anders

Vraag 53. Hoe vaak ben je de afgelopen drie maanden op school gepest?

- Nooit
- Minder dan 2 keer per maand
- 2 of 3 keer per maand
- Ongeveer 1 keer per week
- Meerdere keren per week

Vraag 54. Hoe vaak heb je de afgelopen drie maanden meegedaan aan pesten van een andere leerling op school?

- Nooit
- Minder dan 2 keer per maand
- 2 of 3 keer per maand
- Ongeveer 1 keer per week
- Meerdere keren per week

Vraag 55. Hoe vaak heb jij de afgelopen 3 maanden op internet en/of GSM het volgende zelf bij iemand gedaan?

	nooit	1 keer	meer dan 1 keer
Iemand beledigen via internet of GSM.	☐	☐	☐
Iemand belachelijk maken via internet of GSM.	☐	☐	☐
Iemand volkomen negeren via internet of GSM.	☐	☐	☐
Tegen iemand liegen via internet of GSM.	☐	☐	☐
Iemand proberen te misleiden via internet of GSM door te doen alsof je iemand anders bent.	☐	☐	☐
Iemand bedreigen via internet of GSM.	☐	☐	☐
Iemand een anonieme e-mail sturen.	☐	☐	☐
Iemand uitschelden via internet of GSM.	☐	☐	☐
Iemand's foto ongevraagd op internet zetten.	☐	☐	☐
Iemand met opzet een virus sturen.	☐	☐	☐
In iemand's e-mailbox of messenger inbreken en het paswoord veranderen.	☐	☐	☐
Enorm veel of grote berichten sturen naar iemand om zijn/haar computer te laten vastlopen.	☐	☐	☐
Inbreken in iemand's computer en persoonlijke informatie stelen.	☐	☐	☐
Inbreken in iemand's e-mail of messenger en berichten sturen naar zijn/haar contactpersonen.	☐	☐	☐
Op een website gestemd dat je een bepaald persoon niet leuk of mooi vindt.	☐	☐	☐
Roddels verspreiden over iemand via internet of GSM.	☐	☐	☐
Dingen die iemand in vertrouwen had verteld, op een website plaatsen of doorsturen naar anderen via e-mail of SMS.	☐	☐	☐
Iemand dingen voor een webcam laten doen die hij of zij eigenlijk niet wil.	☐	☐	☐

Vraag 56. Hoe vaak hebben anderen de afgelopen 3 maanden op internet en/of GSM bij jou het volgende gedaan?

	nooit	1 keer	meer dan 1 keer
Jou beledigd via internet of GSM.	☐	☐	☐
Jou belachelijk gemaakt via internet of GSM.	☐	☐	☐
Jou volkomen genegeerd via internet of GSM.	☐	☐	☐
Tegen jou gelogen via internet of GSM.	☐	☐	☐
Jou proberen te misleiden via internet of GSM door te doen alsof hij/zij iemand anders was.	☐	☐	☐
Jou bedreigd via internet of GSM.	☐	☐	☐
Jou een anonieme e-mail gestuurd.	☐	☐	☐
Jou uitgescholden via internet of GSM.	☐	☐	☐
Jouw foto ongevraagd op internet gezet.	☐	☐	☐
Jou met opzet een virus gestuurd.	☐	☐	☐
In jouw e-mailinbox of messenger ingebroken en het paswoord veranderd.	☐	☐	☐
Enorm veel of grote berichten naar jou gestuurd om jouw computer te laten vastlopen.	☐	☐	☐
Ingebroken in jouw computer en persoonlijke informatie gestolen.	☐	☐	☐
Ingebroken in jouw e-mail of messenger en berichten gestuurd naar jouw contactpersonen.	☐	☐	☐
Op een website een stemming gehouden waarbij gesteld werd dat jij niet leuk of mooi bent.	☐	☐	☐
Roddels verspreid over jou via internet of GSM.	☐	☐	☐
Dingen die jij in vertrouwen had verteld, op een website geplaatst of doorgestuurd naar anderen via e-mail of SMS.	☐	☐	☐
Aan jou dingen gevraagd of voor de webcam te doen die je eigenlijk niet wilt.	☐	☐	☐

Vraag 57. Heb je wel eens geslachtsgemeenschap met iemand gehad?

- Nee, nooit → ga naar vraag 64
- Ja, één keer
- Ja, een paar keer
- Ja, regelmatig

Vraag 58. Hoe oud was je toen je voor het eerst met iemand geslachtsgemeenschap had?

Ik was toen..... jaar

Vraag 59. Met hoeveel verschillende personen heb je tot nu toe geslachtsgemeenschap gehad?

- 1 persoon
- 2 personen
- 3 personen
- 4 personen
- 5 of meer personen

Vraag 60. De keren dat je met iemand geslachtsgemeenschap hebt gehad, zijn er toen condooms gebruikt?

- Ja, altijd
- Meestal wel
- Soms
- Vrijwel nooit
- Nooit

Vraag 61. De laatste keer dat je geslachtsgemeenschap had, hebben jullie toen een condoom gebruikt?

- Ja
- Nee
- Ik weet het niet meer

Vraag 62. De laatste keer dat je geslachtsgemeenschap had, hebben jullie toen een ander voorbehoedsmiddel dan een condoom gebruikt?

- Nee
- Ja, de pil
- Ja, een ander voorbehoedsmiddel (bv spiraaltje, prikpil)
- Ik weet het niet

Vraag 63. Als jullie geen condoom gebruikten, waar kwam dat dan meestal door?
(je mag meerdere antwoorden aankruisen)

- Niet van toepassing, wij gebruiken altijd een condoom
- Omdat ik het zelf niet wilde
- Omdat de ander het niet wilde
- Omdat ik niet durfde te zeggen dat ik met condooms wilde vrijen
- Omdat we teveel gedronken hadden
- Omdat we er niet aan dachten
- Omdat we elkaar vertrouwden
- Omdat we geen condooms bij ons hadden
- Omdat de pil of ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt
- Omdat vrijen met condooms zo onhandig of moeilijk is
- Omdat wij vaste verking hadden
- Omdat vrijen met condoom niet zo lekker is.
- Anders

Vraag 64. Hoeveel dagen per week ga jij lopend of zelf fietsend naar school? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 dag per week → ga naar vraag 66
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- ik ben afgelopen week niet naar school geweest → ga naar vraag 66

Vraag 65. Hoe lang ben je meestal lopend of zelf fietsend onderweg van huis naar school en van school naar huis? (tel de minuten bij elkaar op van één dag, ochtend en middag) Denk hierbij aan de afgelopen week.

- korter dan 10 minuten per dag
- 10 tot 20 minuten per dag
- 20 tot 30 minuten per dag
- 30 minuten tot een uur per dag
- een uur per dag of langer

Vraag 66. Hoeveel keer per week heb jij sport op school, zoals schoolgym, schoolzwemmen etc.? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 keer per week
- 1 keer per week
- 2 keer per week
- 3 keer per week
- 4 keer per week
- 5 keer per week of vaker
- ik ben afgelopen week niet naar school geweest

Vraag 67. Ben je lid van een (of meerdere) sportverenigingen?

- ja
- nee → ga naar vraag 70

Vraag 68. Hoeveel keer per week sport je bij een sportvereniging (buiten school)? (zwemmen, voetballen, ballet, paardrijden, etc.) Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 keer per week → ga naar vraag 70
- 1 keer per week
- 2 keer per week
- 3 keer per week
- 4 keer per week
- 5 keer per week of vaker
- 6 keer per week
- 7 keer per week
- ik heb afgelopen week niet gesport, maar doe dat in een normale week wel → ga naar vraag 70

Vraag 69. Hoe lang per keer sport je meestal? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- korter dan een half uur per keer
- een half uur tot 1 uur per keer
- 1 tot 2 uur per keer
- 2 tot 3 uur per keer
- 3 uur per keer of langer

Vraag 70. Hoeveel dagen per week kijk je TV/Video/DVD? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 dag per week → ga naar vraag 72
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- 7 dagen per week

Vraag 71. Hoe lang per dag kijk je meestal TV/Video/DVD? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- korter dan een half uur per dag
- een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 72. Hoeveel dagen per week zit je achter de computer, internet, gameboy (buiten schooltijd)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 dag per week → ga naar vraag 74
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- 7 dagen per week

Vraag 73. Hoe lang per dag zit je meestal achter de computer of internet (buiten schooltijd)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- korter dan een half uur per dag
- een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 74. Hoeveel dagen per week sport je (buiten een sportvereniging om)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- nooit of minder dan 1 keer per week → ga naar vraag 76
- 1 keer per week
- 2 keer per week
- 3 keer per week
- 4 keer per week
- 5 keer per week
- 6 keer per week
- 7 keer per week
- ik heb afgelopen week niet gesport (buiten sportvereniging om), maar doe dat in een normale week wel → ga naar vraag 76

Vraag 75. Hoe lang per week sport je meestal (buiten sportvereniging om)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- korter dan een half uur per dag
- een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 76. Word je wel eens geestelijk mishandeld? (vaak getreiterd, gekleineerd of uitgescholden)

- Ja
- Nee, nu niet maar vroeger wel
- Nee → ga naar 78
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden → ga naar 78

Vraag 77. Wil je aangeven door wie je geestelijk wordt/werd mishandeld en waar dit gebeurde?
Je mag meerdere antwoorden geven.

- Door een jongere, thuis
- Door een jongere, op school
- Door een jongere, in de buurt waar ik woon
- Door een jongere, ergens anders
- Door een volwassene, thuis
- Door een volwassene, op school
- Door een volwassene, in de buurt waar ik woon
- Door een volwassene, ergens anders
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden

Vraag 78. Word je wel eens lichamelijk mishandeld? (bijvoorbeeld geschopt, geslagen, vastgebonden)

- Ja
- Nee, nu niet meer maar vroeger wel
- Nee → ga naar 80
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden → ga naar 80

Vraag 79. Wil je aangeven door wie je lichamelijk wordt/werd mishandeld en waar dit gebeurde?

Je mag meerdere antwoorden geven.

- Door een jongere, thuis
- Door een jongere, op school
- Door een jongere, in de buurt waar ik woon
- Door een jongere, ergens anders
- Door een volwassene, thuis
- Door een volwassene, op school
- Door een volwassene, in de buurt waar ik woon
- Door een volwassene, ergens anders
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden

Vraag 80. Heb je wel eens zonder dat je dat wilde seksuele ervaring met iemand gehad? Met seksuele ervaring bedoelen we alles van zoenen, intiem betasten tot naar bed gaan aan toe.

- Ja
- Nee → ga naar 82
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden → ga naar 82

Vraag 81. Wil je aangeven met wie je tegen je zin in seksuele ervaring hebt gehad en waar dit gebeurde? Je mag meerdere antwoorden geven.

- Met een jongere, thuis
- Met een jongere, op school
- Met een jongere, in de buurt waar ik woon
- Met een jongere, ergens anders
- Met een volwassene, thuis
- Met een volwassene, op school
- Met een volwassene, in de buurt waar ik woon
- Met een volwassene, ergens anders
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden

Vraag 82. Is je in de afgelopen 12 maanden één of meer van de volgende zaken overkomen ?
Kruis op iedere regel één vakje aan

	Ja	Nee
Mijn fiets, bromfiets of scooter is gestolen	☐	☐
Er is geld van mij gestolen	☐	☐
Er zijn andere spullen van mij gestolen	☐	☐
Er zijn spullen van mij vernield	☐	☐
Ik ben bedreigd	☐	☐
Ik ben gechanteed (afgeperst)	☐	☐
Ik ben in elkaar geslagen	☐	☐

Vraag 83. Heb je in de afgelopen 12 maanden wel eens één van de volgende dingen gedaan?
Kruis op iedere regel één vakje aan

	Ja	Nee
Ik heb een fiets, bromfiets of scooter gestolen	☐	☐
Ik heb geld gestolen	☐	☐
Ik heb andere dingen gestolen	☐	☐
Ik heb spullen van iemand anders vernield	☐	☐
Ik heb iemand bedreigd	☐	☐
Ik heb iemand gechanteerd (afgeperst)	☐	☐
Ik heb iemand in elkaar geslagen	☐	☐

Vraag 84. Voel jij je wel eens onveilig? *Kruis op iedere regel één vakje aan*

	Ja, vaak	Ja, soms	Zelden	Nee
Overdag	☐	☐	☐	☐
's Avonds / 's nachts	☐	☐	☐	☐

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.